

Grenland ili Kalaallit Nunaat u novom vijeku

Carter, Michelle Paulette

Undergraduate thesis / Završni rad

2022

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Pula / Sveučilište Jurja Dobrile u Puli**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:137:307217>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-18**

Repository / Repozitorij:

[Digital Repository Juraj Dobrila University of Pula](#)

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli
Filozofski fakultet
Odsjek za povijest
Preddiplomski sveučilišni studij povijesti (dvopredmetni)

Michelle Paulette Carter

Grenland ili Kalaalit Nunaat u novom vijeku

Završni rad

Pula, 2022.

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli
Filozofski fakultet
Odsjek za povijest
Preddiplomski sveučilišni studij povijesti (dvopredmetni)

Grenland ili Kalaalit Nunaat u novom vijeku

Završni rad

Studentica:
Michelle Paulette Carter

Mentor:
red. prof. dr. sc. Slaven Bertoša

Pula, 2022.

IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

Ja, dolje potpisana Michelle Paulette Carter, kandidatkinja za prvostupnicu povijesti i latinskog jezika i književnosti, izjavljujem da je ovaj Završni rad rezultat isključivo mojega vlastitog rada, da se temelji na mojim istraživanjima te da se oslanja na objavljenu literaturu kao što to pokazuju bilješke i bibliografija. Izjavljujem da ni jedan dio Završnoga rada nije napisan na nedopušten način, odnosno da nije prepisan iz necitiranoga rada, te ne krši bilo čija autorska prava. Izjavljujem, također, da nijedan dio rada nije iskorišten za neki drugi rad na bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili radnoj ustanovi.

Studentica

U Puli 3. listopada 2022.

IZJAVA O KORIŠTENJU AUTORSKOGA DJELA

Ja, Michelle Paulette Carter, dajem odobrenje Sveučilištu Jurja Dobrile u Puli, nositelju prava korištenja, da moj završni rad pod nazivom „Grenland ili Kalaalit Nunaat u novom vijeku“ upotrijebi da tako navedeno autorsko djelo objavi u javnoj internetskoj bazi Sveučilišne knjižnice Sveučilišta Jurja Dobrile u Puli te preslika u javnu internetsku bazu završnih radova Nacionalne i sveučilišne knjižnice (stavljanje na raspolaganje javnosti), sve u skladu sa Zakonom o autorskom pravu i drugim srodnim pravima i dobrom akademskom praksom, a radi promicanja otvorenoga, slobodnoga pristupa znanstvenim informacijama.
Za korištenje autorskog djela na gore navedeni način ne potražujem naknadu.

Potpis

U Puli 3. listopada 2022.

SADRŽAJ

1. Uvod
2. Grenland prije novog vijeka
 - 2.1. Saqqaq i Dorset
 - 2.2. Thule
 - 2.3. Norski
3. Ponovno otkrivanje Grenlanda
4. Istraživanje Grenlanda
 - 4.1. Osamnaesto stoljeće
 - 4.2. Devetnaesto stoljeće
 - 4.3. Kraj novog vijeka
5. Grenland kao kolonija
 - 5.1. Između tradicije i napretka
 - 5.2. Grenlandsko zdravlje
6. Grenland u 20. stoljeću
 - 6.1. Razvoj zakonodavstva
 - 6.2. Grenland do Drugog svjetskog rata
 - 6.3. Drugi svjetski rat
 - 6.4. Grenland prestaje biti kolonija?
7. Dvadesetprvo stoljeće i pogled u budućnost
8. Zaključak
9. Literatura
10. Sažetak
11. Abstract

1. Uvod

Grenland je zemlja koja se više puta otkrivala tijekom poznate povijesti. Najprije su se doselili Eskimi, poslije su se ponovno naselili njihovi potomci, Inuiti. Njihov naziv za tu zemlju je Kalaalit Nunaat. U srednjem vijeku su je otkrili Norsi, otkuda i potječe ime Grenland. Naposljetku su je ponovno otkrili Norvežani i Danci u novome vijeku.

Grenland je najveći otok koji nije kontinent; njegova površina je 2.175.600 km². Njegova površina je pokrivena, do čak 85%, ledom, koji je na nekim mjestima i deblji od 3.000 m. Nalazi se na arktičkom dijelu američke tektonske ploče, no politički pripada europskoj državi, Kraljevini Danskoj.¹ Njegova populacija je brojala 57.040 osoba 1994. Najveći dio stanovnika živi na jugozapadnoj obali, gdje je najtoplije. Na Grenlandu žive uglavnom Inuiti, Grenlandđani (potomci miješanih brakova Inuita i Europljana) i Danci.²

Prvi ljudi na Grenlandu su bili iz Saqqaq kulture (2500. pr. Kr. – 900. pr. Kr.), zatim su došli ljudi iz Dorset kulture (800. pr. Kr. – 1. pos. Kr.). Te kulture su prapovijesne eskimske kulture, koje su se razvile na zapadnom dijelu američkog kontinenta te migrirale prema, i na, Grenland. U kasnom srednjem vijeku se pojavila Thule kultura, koja se razvila i migrirala na sličan način; današnji Inuiti su direktni potomci te kulture.³

Povijest Europljana i Grenlanda počinje oko 10. st., kada su ga otkrili, djelomično istražili te naselili Norsi iz Norveške i s Islanda. Norske kolonije su izumrle krajem srednjega vijeka, ostavljajući iza sebe obrise sjećanja na Grenland. U novome vijeku su ga ponovno otkrili Norvežani i Danci te ga doveli u status kolonije. Sredinom 20. st. prestao je biti kolonija, postavši sastavni dio Kraljevine Danske. Nedugo nakon toga dobio je pravo na samoupravu.

Cilj ovog rada pobliže je opisati povijest ove čudesne i mitske zemlje: Grenland ili Kalaalit Nunaat, s fokusom na novi vijek.

¹ Maja Žitković, Grenland (Kalaalit Nunaat), *Geografski horizont*, br. 1/1996, Zagreb, 1996., str. 59.-61.

² Isto, str. 66.

³ <http://www.avataq.qc.ca/en/L-institut/Departements/Archeologie/Decouvrir-l-archeologie/Chronologie-de-l-Arctique>, 1. kolovoza 2022.

2. Grenland prije novog vijeka

2.1. Saqqaq i Dorset

Saqqaq i Dorset kulture pripadaju paleoeskimskim kulturama.⁴ Saqqaq kultura je trajala od 2500. pr. Kr. do 900. pr. Kr.⁵ te se smatra da se razvila na područje istočne Sibirije i na obalama Aljaske, a zatim migrirala istočno kroz Arktik.⁶ Dorset kultura se pojavila na Grenlandu oko 800. pr. Kr. te je nestala početkom razdoblja poslije Krista.⁷ Vjeruje se da se ova kultura razvila i stigla na Grenland istim putem kao i prijašnja, no nije sigurno je li ova kultura njezin direktni potomak.⁸

Ove kulture bile su nomadskog tipa: lovci i prikupljači. Karakterizirala ih je tehnologija obrade tvrdih kamena i organskog materijala (bjelokosti, kosti, drvo). Pravili su vrhove za razne projekte i alate za rezanje od kamena, dok su se od organskog materijala radili njihovi držači, ali i vrhovi harpuna te manji alati tipa igle za šivanje i slično.⁹

Pravili su šamanističke skulpture i objekte. Dorsetska kultura ih je pravila u mnogo većem broju. Ove skulpture obično su imale oblik životinja, no ponekad i poluljudskog oblika, s rentgenskim motivom, tj. prikazom kostura na površini.¹⁰

Saqqaq kultura koristila je čamce nalik kajacima za putovanje po vodi, a pseći ostaci na nalazištima upućuju na korištenje pasa za putovanje zimi. Često se pretpostavlja da je Dorset kultura napustila ove metode putovanja, no nalaz manjih saonica možda upućuje na pogrešnost ove pretpostavke.¹¹

⁴ Na i. mj.

⁵ Jens Fog Jensen, *The Stone Age of Qeqertarsuup Tunua (Disko Bugt): A regional analysis of the Saqqaq and Dorset cultures of Central West Greenland*, *Meddelelser om Grønland, Man & Society*, vol. 32, Museum Tusulanum Press, Copenhagen, Denmark, 2006., str. 13.

⁶ <http://www.avataq.qc.ca/en/L-institut/Departements/Archeologie/Decouvrir-l-archeologie/Chronologie-de-l-Arctique>, 5. kolovoza 2022.

⁷ Jens Fog Jensen, *The Stone Age of Qeqertarsuup Tunua (Disko Bugt): A regional analysis of the Saqqaq and Dorset cultures of Central West Greenland*, *Meddelelser om Grønland, Man & Society*, vol. 32, Museum Tusulanum Press, Copenhagen, Denmark, 2006., str. 13.

⁸ <http://www.avataq.qc.ca/en/L-institut/Departements/Archeologie/Decouvrir-l-archeologie/Chronologie-de-l-Arctique>, 5. kolovoza 2022.

⁹ Na i. mj.

¹⁰ Na i. mj.

¹¹ Na i. mj.

Stariji paleoeskimski narodi preferirali su zemaljsku lovinu, dok su se noviji narodi oslanjali sve više na morsku. Narod Dorsetske kulture preferirao je loviti morske sisavce (osim kitova), međutim, lovili su i male zemaljske sisavce, karibu i ptice selice. Uz lov na razne sisavce, ribarili su te prikupljali razne biljke.¹²

Saqqaq i Dorset kulture imale su slične nastambe. Koristili su šatore i nastambe napola ukopane u tlo s gornjom strukturom nalik na šator. Saqqaq nastambe su znale imati okruglo ognjište nasred nje ili ognjište u obliku puta koje je dijelio nastambu na dva dijela. Dorset ljetne (šatorske) nastambe često su imale vanjsko ognjište, dok su zimske nastambe često bile ovalnog oblika, napola ukopane s dvostrukim platformima i centralnim ognjištem. Razlikovao im se način grijanja nastambe: Saqqaq kultura se grijala vrelim kamenjima, no Dorset prestaje koristiti kamenje i počinje se grijati kamenim svjetiljkama punjenim salom.¹³

Čini se da su Dorseti nestali ili otišli s Grenlanda oko početka razdoblja poslije Krista. Znamo, međutim, da su kasni Dorseti ponovno došli na Grenland oko 800. god. Imali su kontakta s Norsima oko 1050.-1150. te s Thulima kada su stigli na Grenland u 13. stoljeću. Kasni su Dorseti potpuno nestali s arheološke slike oko 1300.¹⁴

2.2. Thule

Thule kultura je neoeskimska kultura koja se razvila i migrirala na isti način kao i Saqqaq i Dorset. Thule narod genetski se razlikuje od naroda koje je nadomjestio.¹⁵ Današnji Inuiti njihovi su direktni potomci. Arheolozi smatraju da Thule period traje od 1200.-1300. do perioda kontakta s Europljanima.¹⁶

Imali su širi spektar alata pravljenih od mekog i tvrdog kamena te organskog materijala. Proizvodili su neke alate koji se još prave i koriste među Inuitima, kao što su *ulu* (polukružni ženski nož) i *savituinnaq* (špicasti muški nož).¹⁷

¹² Na i. mj.

¹³ Jens Fog Jensen, *The Stone Age of Qeqertarsuup Tunua (Disko Bugt): A regional analysis of the Saqqaq and Dorset cultures of Central West Greenland*, *Meddelelser om Grønland, Man & Society*, vol. 32, Museum Tusulanum Press, Copenhagen, Denmark, 2006., str. 177.-179.

¹⁴ Arnved Nedkvitne, *Norse Greenland: Viking Peasants in the Arctic*, Routledge, New York, U.S.A., 2019., str. 657.-659.

¹⁵ Isto, str. 656.

¹⁶ <http://www.avataq.qc.ca/en/L-institut/Departements/Archeologie/Decouvrir-l-archeologie/Chronologie-de-l-Arctique>, 5. kolovoza 2022.

¹⁷ Na i. mj.

Za putovanje su koristili *umiake* (velike brodove od kože, poznate kao 'ženski brodovi'), kajake i saonice s psima.¹⁸ Ova prijevozna sredstva se i danas mogu naći među Inuitima.

Thule narod se hranio, uglavnom, morskim sisavcima, a razvili su tehnologiju lova i velikih kitova. Lovili su i zemaljske sisavce i ptice selice te ribarili uzicom i kopljem. Također su prikupljali jaja, razno voće, ljekovito bilje i razne morske plodove.¹⁹

Živjeli su u poluukopanim nastambama s prilaznim tunelom i središnjim ognjištem.²⁰

U desetljećima prije 1410. Thule narod se sve više približavao norskim kolonijama na Grenlandu. Dogodio se napad na Norese 1379.; Thule su u Istočnom Naselju ubili 18 osoba te oteli dvojicu dječaka. Susret 1385. bio je druge prirode, kada je brod Bjorna Einarssona slučajno doplovio do Grenlanda. Einarsson je naišao na dvoje napuštene djece (jer su ostali bez hranitelja), dječaka i djevojčicu, te ih je uzeo. Dok je bio na Grenlandu dobro su ga služili; bili su dobri lovci, a djevojčica dobra njegovateljica za njegovu djecu. No, kada ih je odbio uzeti sa sobom nakon odlaska s Grenlanda, počinili su samoubojstvo.²¹

Ubrzo nakon ovih susreta, norške kolonije su potpuno nestale iz još nepoznatih razloga, no sjećanje na njihovu civilizaciju još je bilo prisutno među Inuitima i nakon tri stoljeća kada su se Europljani vratili na otok.²²

2.3. Norsi

Gunnbjorn Ulf-Krakason je na jednom od svojih plovidba, između 900. i 930., dospio do istočne obale Grenlanda, a zapisi o tom otkriću su poslije zaintrigirali Eirika Raudija.²³

Eirik Raudi (Erik Crveni) istraživao je Grenland od 981. do 984., te mu je odlučio dati ime. Smatra se da mu je dao ime koje znači zelena

Slika 1. Eirik Raudi

¹⁸ Na i. mj.

¹⁹ Na i. mj.

²⁰ Na i. mj.

²¹ Arved Nedkvitne, *Norse Greenland: Viking Peasants in the Arctic*, Routledge, New York, U.S.A., 2019., str. 684., 647.

²² Isto, str. 698.

²³ Spencer Apollonio, *Lands that Hold One Spellbound: A Story of East Greenland*, University of Calgary Press, Canada, 2008., str. 7.

zemlja, kako bi privlačio ljude da se tamo dosele, te da je aludirao na dobru poljoprivrednu zemlju. Godine 985. ili 986. zaplovio je s Islanda s dvadeset i pet brodova, ali su na Grenland stigli sa samo četrnaest brodova. Na tim prvim brodovima bilo je ljudi s Islanda, ali i iz Norveške.²⁴

Naselili su Istočnu Koloniju, u fjordovima blizu današnjeg Qaqortoqa. Zatim su se neki preselili u Zapadnu Koloniju, u fjordovima blizu današnjeg Nuuka.²⁵ U tom prvom valu doseljenika je moglo biti oko 1.000 osoba. Taj broj se mogao i udvostručiti do 1300.²⁶

Glavni razlog naseljavanja Grenlanda vjerojatno je bio politički. Poraz u zavadi ili u krvnoj osveti neki su teško prihvatili ili je mogao značiti smrt. No, bilo je i bolje otići drugdje ako se suočilo s gubitkom bogatstva ili moći, koje je značilo i gubitak obiteljske časti. Dakako, bilo je sigurno i drugih razloga i okolnosti odlaska na Grenland.²⁷

Kolonije su bile organizirane tako da je Istočna bila centralna, a Zapadna periferna, tj. Zapadna je odgovarala i služila Istočnoj.²⁸

Kolonije su gledale biti samodostatne i samoodržive svojom poljoprivredom i stočarstvom te lovom divljači i ribarenjem. Uzgajali su krave, koze i ovce. Uglavnom nisu trgovali ovim prehrambenim namirnicama.²⁹

Izvozili su proizvode od arktičkih životinja te žive životinje i ptice. Prodavali su bjelokosti morža i konop pravljen od njegove kože, kože tuljana te krzna arktičke lisice i polarnog medvjeda, kao i žive sokole (*Falco peregrinus* i *Falco rusticolus*). Postoje i zapisi koji pišu o prodaji živog polarnog medvjeda.³⁰ Trgovina je s Grenlandom otpala nakon pohare Crne kuge u Norveškoj, a nakon 1374. svi trgovački brodovi koji su stigli na Grenland to su učinili sasvim slučajno zbog oprečnih vjetrova i morskih struja.³¹

Nije sigurno na koji način ni zbog čega su napuštene kolonije. Postoje nekoliko teorija koje se istražuju. Zna se otprilike kada su napuštene, zahvaljujući zapisima onih koji su iz

²⁴ Arnved Nedkvitne, *Norse Greenland: Viking Peasants in the Arctic*, Routledge, New York, U.S.A., 2019., str. 54.-75.

²⁵ Isto, str. 22.

²⁶ Isto, str. 81.

²⁷ Arnved Nedkvitne, *Norse Greenland: Viking Peasants in the Arctic*, Routledge, New York, U.S.A., 2019.

²⁸ Na i. mj.

²⁹ Na i. mj.

³⁰ Arnved Nedkvitne, *Norse Greenland: Viking Peasants in the Arctic*, Routledge, New York, U.S.A., 2019., str. 332.-352.

³¹ Isto, str. 407.

nekog razloga dospjeli tamo u to vrijeme te suvremenim ispitivanjima koja su proveli istraživači.

Arheološki izvori nam pokazuju da je Zapadna Kolonija napuštena u 14. st., ali ne mogu nam precizno reći ni kada ni zašto. No, imamo zapise u kojima piše da je regent Norveške Orm Eysteinnsson u Bergenu, 1354., koristio križarsku ideologiju i prikupljao naoružane ratnike za odlazak na Grenland. Svećenik Ivar Bardarson išao je s križarima. Kada su stigli u Zapadnu Koloniju, 1355., Ivar kaže da nisu našli „ni kršćana, ni nevjernika“, ali da su našli živu stoku. Križari su se vratili kući, no Ivar je ostao na Grenlandz obavljati crkvene dužnosti još neko vrijeme.³²

Zadnji kontakt s Istočnom Kolonijom, za koje imamo pouzdane pisane izvore, dogodio se kada je brod iz Norveške slučajno završio na Grenlandu, a ne na Islandu, 1406. Ostali su do 1410., kada su se vratili u Norvešku. Ne znamo zašto nisu odmah išli kući, na Island. Kada je taj zadnji brod isplovio, situacija u centralnom dijelu Istočne Kolonije je vjerojatno bila normalna. Od 1406. do 1410. njihove farme i crkve su i dalje funkcionirale, a uspjeli su i othraniti tridesetak nenajavljenih gostiju pune četiri godine. Gledajući pisane i arheološke izvore, izgleda da su zadnji Norski nestali iz Istočne Kolonije oko 1410.-1418.³³

³² Isto, str. 686.-688., 694.

³³ Isto, str. 708.-719.

3. Ponovno otkrivanje Grenlanda

Na Grenland se nije potpuno zaboravilo, ali tek u novom vijeku postaje Europljanima ponovno zanimljiv. Netko je na njega gledao kao avanturu, netko kao način dobivanje slave, a netko kao mogući izvor prihoda ili put do većeg prihoda.

Kada su Europljani počeli krajem 15. st. tražiti sjeverozapadni prolaz, a poslije i sjeveroistočni prolaz, Grenland je uglavnom bio usputna stanica ili prepreka. Martin Frobisher je 1578., tražeći taj prolaz, došao na južnu obalu Grenlanda. Tu je našao Inuite kakve je našao i na Baffinovoj zemlji, zbog čega je mislio da su te dvije zemlje povezane i da dijele veliki zaljev. John Davis je 1585. krenuo Frobisherovim putem, ali je došao na istočnu obalu Grenlanda. Na karti koju je koristio imao je pogrešne koordinate pa je mislio da je otkrio novu zemlju, koju je on zvao Samotnom zemljom. Brzo je otišao s istočne obale, obišao jug otoka te došao za zapadnu obalu. Ovdje se iskrcao i ostao neko vrijeme trgovati s Inuitima, zatim je nastavio svoje putovanje.³⁴ Henry Hudson je 1607., tražeći sjeveroistočni prolaz, došao na sjeveroistočnu obalu Grenlanda. Dio obale koju je opisao u svojim zapisima još danas nosi naziv koji mu je on dao, *Hold with Hope*. Nije se iskrcao na tu obalu, niti se ikada vratio.³⁵

U 18. st. Europljani pokušavaju doći i do Sjevernog pola; mnogi su mislili da mogu dospjeti do njega preko Grenlanda. Međutim, Grenland postaje više od usputne stanice, postaje jedna od samostalnih područja istraživanja.³⁶ Ekspedicije koje su se poduzimale pomalo su otkrivale ovu još neistraženu zemlju, a mnogi su dijelove zauzimali u ime svojih domovina.

³⁴ Duško Vujnić, *Osvajanje Arktika*, Školska knjiga, Zagreb, 1980., str. 22.-24.

³⁵ Spencer Apollonio, *Lands that Hold One Spellbound: A Story of East Greenland*, University of Calgary Press, Canada, 2008., str. 9.

³⁶ Duško Vujnić, *Osvajanje Arktika*, Školska knjiga, Zagreb, 1980., str. 42.

4. Istraživanje Grenlanda

Dok su Europljani dolazili na poneko mjesto grenlandske obale, stvarala se želja za otkrivanje svih tajni tog otoka, a mašta je stvarala neobične slike toga što bi se moglo naći u njegovoj unutrašnjosti.³⁷

4.1. Osamnaesto stoljeće

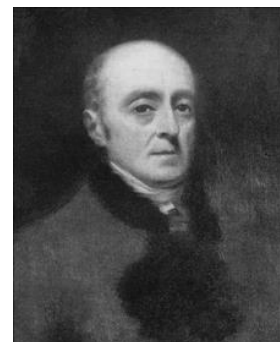
Danski major Pars neuspješno je pokušao, 1725., s vojnicima ući u unutrašnjost otoka. Samo tri godine kasnije, pokušali su to i major Ocean i kapetan Landorff. Oni su odlučili s četom konjanika prijeći Grenland od zapadne do istočne obale. Uzeli su 9 konja; 5 ih je uginulo već pri prevoženju, ostali nisu mogli preživjeti uvjete puta. Svi članovi ove ekspedicije su se ubrzo vratili na početnu točku, pješice. Jedino su donijeli vijesti o ledu s mnogo pukotina koji pokriva unutrašnjost.³⁸

Trgovac Lars Dalager je nešto više vijesti o ledu donio 1751. On je sa sobom poveo domoroce, no svejedno nije daleko dopro jer još nisu postojale tehničke mogućnosti za takva putovanja. Nailazili su na razne pukotine u ledu, često dublje i od 10 metara; neke su mogli lako prekoračiti, neke su morali nadaleko zaobilaziti, a neke nisu mogli ni prijeći ni zaobići.³⁹

Sljedeće je godine Peder Olsen Walloe pokušao istražiti istočnu obalu. On je živio na Grenlandu kao trgovac. Za svoju ekspediciju koristio je *umiak* (inuitski ženski brod), kojim je oplovio rt Farvela i otplovio šezdesetak kilometara uz istočnu obalu. Zatim je bio prisiljen vratiti se. On je prvi Europljanin za kojeg se zasigurno zna da je koračao istočnom obalom u moderna vremena.⁴⁰

4.2. Devetnaesto stoljeće

Početkom 19. stoljeća, profesor mineralogije Karl Ludwig Giesecke dobio je dopuštenje danskoga kralja za geološko istraživanje Farskih otoka i Grenlanda. Djelomično kao posljedica napoleonskih

Slika 2. Karl Ludwig Giesecke

³⁷ Duško Vujnić, *Po bijelim putovima: arktička kronika*, Epoha, Zagreb, 1959., str.65.

³⁸ Isto, str.65.

³⁹ Duško Vujnić, *Osvajanje Arktika*, Školska knjiga, Zagreb, 1980., str. 52.

⁴⁰ Spencer Apollonio, *Lands that Hold One Spellbound: A Story of East Greenland*, University of Calgary Press, Canada, 2008., str. 9.

ratova, ostao je zatočen na Grenlandu 7 godina. Od 1806. do 1813. na Grenlandu je istraživao i procjenjivao mineralne izvore, posebice kriolit. Pronašao je i skupio mnogo novih vrsta minerala. Iako je bio u prvom redu mineralog, on je i interpretirao geologiju Grenlanda koristeći Wernerske principe.⁴¹ Prvi je izrekao hipotezu da je Grenland zapravo arhipelag pod jednom ledenom kapom.⁴²

William Scoresby sr. i William Scoresby jr., lovci na kitove, u 9 većih putovanja, od 1810. do 1822., istraživali su istočnu obalu Grenlanda od 69° do 75° sjeverne zemljopisne širine. Istraženi dio su zauzeli u ime engleskog kraljevstva.⁴³

William Scoresby jr. je zimi, dok su njegovi brodovi mirovali, pohađao Sveučilište u Edinburghu, dobivši temelje za svoje znanstveno istraživanje Sjevera. Bio je, ustvari, prvi arktički znanstvenik. Zapisivao je i analizirao sve što mu je privuklo pažnju: brzinu i smjer struja, temperaturu na površini i u dubini arktičkih voda, plime, geologiju zemalja koje je prvi posjetio, arheološka nalazišta na obalama Grenlanda, floru i faunu te zemljine magnetske varijacije radi ispravljanje kompasa brodova za preciznu navigaciju. Spekulirao je i o uzrocima magle, strukturi snježnih kristala, prirodi polarnih svjetala i sunčeve korone, refrakciji atmosfere te prirodi morskog leda. Kao i mnogi, mislio je da se norsko Istočno Naselje nalazilo na istočnoj obali. Istraživao je istočnu obalu u nadi da će baš on pronaći njegove ostatke.⁴⁴ Posjedovao je umijeće koje je bilo rijetko među mornarima i lovcima na kitove; znao je provjeriti točnost kronometra s pomoću mjeseca i sunca. Ovo umijeće, uz lijepo vrijeme, dozvolilo mu je vrlo precizno određivanje udaljenosti.⁴⁵ Dvadeset puta bio je u lovištu kitova Istočnog grenlandskog mora, desetak puta istraživao istočnu obalu Grenlanda, no tek se 1822. iskrcao na samu obalu. Ponovno je išao na Arktik 1823., zatim je napustio aktivnu morsku karijeru i pridružio se Crkvi. Svi njegovi papiri, dnevnici, instrumenti te botanički i geološki uzorci prezentirane su Whitby muzeju. Njegovo objavljivanje dvaju dnevnika s njegovih putovanja na istočni Grenland potvrda su njegovog doprinosa polarnoj znanosti i arktičkoj navigaciji. Preminuo je u 68. godini, 1857.⁴⁶

⁴¹ Karl Whittaker, Karl Ludwig Giesecke: His life, performance and achievements, *Mitteilungen der Österreichischen Mineralogischen Gesellschaft*, br. 146, Wien, 2001., str. 451.

⁴² Duško Vujnić, *Po bijelim putovima: arktička kronika*, Epoha, Zagreb, 1959., str. 110.

⁴³ Isto, str. 108.

⁴⁴ Spencer Apollonio, *Lands that Hold One Spellbound: A Story of East Greenland*, University of Calgary Press, Canada, 2008., str. 12.-13.

⁴⁵ Isto, str. 18.

⁴⁶ Isto, str. 23.-24.

Britansko Povjerenstvo za zemljopisnu dužinu je bilo najprije zaposlilo kapetana Edwarda Sabinea iz Kraljevskog topništva da provede ispitivanje sile gravitacije na raznim mjestima po Atlantskom oceanu. Htjelo je da odredi pravi oblik Zemlje, radi bolje navigacije širom svijeta. Na tom prvom putovanju upoznao je kapetana Douglasa Claveringa. Pri povratku u Englesku, Povjerenstvo je odlučilo da ih pošalje provesti ista ispitivanja na najsjevernijim zemljopisnim širinama.⁴⁷ Određen im je put do Hammerfesta u Norveškoj, pa Spitsbergena te naposljetku istočni Grenland. Ušli su u istočnu grenlandsku struju 2. kolovoza 1823., na 75°10' zemljopisne širine. Našli su prikladno mjesto za Sabineova ispitivanja 10. kolovoza; to otočje su imenovali Pendulum Oer. Dok je Sabine obavljao svoja ispitivanja, Clavering je putovao uz obalu, istražujući nalazišta koje je po putu našao. Clavering je cijelim putem sreo Inuite s kojima se družio; promatrao je njihovo ponašanje i kulturu pa čak i oprao lice jednog djeteta da vidi koje je rase. Sabine je svoja ispitivanja završio 30. kolovoza, a obalu Grenlanda su napustili 13. rujna kod rta Parry. Nastavili su svoje putovanje radi daljnjih istraživanja i ispitivanja u Norveškoj te završili putovanje na Thamesu, 19. prosinca 1823. Kapetan Sabine je naknadno uživao značajnu znanstvenu karijeru. Kapetan Clavering je, na žalost, nestao 1827., zajedno s brodom na kojem je plovio.⁴⁸

Poručnik Wilhelm August Graah bio je na Grenlandu 1823. i 1824. mjeriti i unijeti u kartu zapadnu obalu od 68°05' do 73° zemljopisne širine, odnosno od današnjeg Qeqertarsuaka do Upernavika. Zatim, kada se danska vlada zabrinula da ne ostane bez svojega suvereniteta na istočnom Grenlandu, zbog tuđih istraživača, Graah je poveo novu ekspediciju. Zimu 1828. je proveo sa svojom ekipom na jugozapadnoj obali Grenlanda, provodeći razna ispitivanja, mjereći teren koje je onda unio u kartu i pripremajući se za ekspediciju sljedeće godine. Na ekspediciju su krenuli 21. ožujka 1829. iz Nanortalika.⁴⁹ Cilj ekspedicije bio je dospjeti do 69° zemljopisne širine, no zbog količina leda, oluja i nedostatka hrane, dospjeli su samo do 65°15'36" zemljopisne širine.⁵⁰ Cijelim putem je nailazio na skupine Inuita različitih veličina te na njihove napuštene logore. Nalazio je i ostatke prastarih inuitskih naselja te kostura onih preminulih od gladi ili bolesti.⁵¹ Ispitivao je Inuite o ostacima Norska, no jedino što je saznao i našao bio je mali top dug 1,7 m, za koji je procijenio da je

⁴⁷ Isto, str. 24.

⁴⁸ Isto, str. 25.-29.

⁴⁹ Isto, str. 29.-32.

⁵⁰ Isto, str. 36.

⁵¹ Isto, str. 33.

došao s potonulog broda prije najmanje 40 godina.⁵² Stigao je natrag u Nanortalik 19. listopada 1830., gdje je ponovno proveo zimu te je došao u Kopenhagen 13. rujna 1831. Njegova je ekspedicija prvi namjerni i uspješni pokušaj istraživanja i kartografiranja obale istočnog Grenlanda te je Graah bio zaprimio pismo od kralja koji je pohvalio njegovu misiju.⁵³

Među onima koji su vjerovali da se iza ruba ledenog pokrova i gole obale nalaze zeleni travnjaci i stada divljači bio je i Englez Edward Whymper. Bio je vješti alpinist, koji je svojim novcima organizirao ekspediciju na Grenland 1867. Poveo je nekoliko učenjaka i poznavatelja tih krajeva, među kojima je bio i dr. Robert Brown, koji je, kao i Giesecke, iznio hipotezu da je Grenland zapravo arhipelag. Prodrli su samo pet kilometara u kopno.⁵⁴

Drugu njemačku arktičku ekspediciju pokrenuli su geograf August Petermann i kapetan Karl Koldewey 1869., s ciljem da dosegnu najveću zemljopisnu širinu koju je moguće dosegnuti. Imali su suprotno mišljenje o postojanju otvorenog mora na Sjevernom polu. Koldewey, koji nije vjerovao da postoji, uspješno je zagovarao odlazak na istočni Grenland. Nadao se prilici za otkrivanje nečeg novog, sjevernije od Claveringovih otkrića, ako ne brodom, onda saonicama. Na ekspediciju su krenuli s dva broda; jedan opremljen jedrima i parnim motorom (Germania), i jedan opremljen samo jedrima radi prijevoza dodatnog ugljena (Hansa). Član njihove posade je bio i Julius Payer⁵⁵, koji će također misliti da je Grenland arhipelag.⁵⁶ Germania se usidrila kod Pendulum Oera 5. kolovoza 1869., gdje su ponovili ispitivanja kapetana Edwarda Sabinea. Mjesto gdje su se usidriili nazvali su Germaniahavn, a ovdje će poslije i prezimiti. Germaniahavn je do tada bila najsjevernija točka prezimljavanja. Jesen su proveli u meteorološkim i magnetnim ispitivanjima i uzimajući uzorke s dna oceana. Zatim je 27. listopada jedna ekipa išla južno saonicama, kako bi promatrali geologiju i glaciologiju obale i potražili Inuite o kojima je Clavering pisao. Nisu našli Inuite pa su se na brod vratili 4. studenog.⁵⁷ Na putovanju saonicama, u proljeće, dosegli su svoju najsjeverniju točku na 77°1' zemljopisne širine, 334 km južno od zamišljenog cilja

⁵² Isto, str. 33.-35.

⁵³ Isto, str. 40.

⁵⁴ Duško Vujnić, *Osvajanje Arktika*, Školska knjiga, Zagreb, 1980., str. 80.

⁵⁵ Spencer Apollonio, *Lands that Hold One Spellbound: A Story of East Greenland*, University of Calgary Press, Canada, 2008., str. 41.-42.

⁵⁶ Duško Vujnić, *Osvajanje Arktika*, Školska knjiga, Zagreb, 1980., str. 80.-81.

⁵⁷ Spencer Apollonio, *Lands that Hold One Spellbound: A Story of East Greenland*, University of Calgary Press, Canada, 2008., str. 42.-45.

na 80° zemljopisne širine.⁵⁸ Oslobođena leda, Germania je 22. srpnja pokušala ploviti na sjever. Shvatili su, 28. srpnja, da neće moći sjevernije od prijašnje godine pa su odlučili istraživati prema jugu.⁵⁹ Tijekom odlaska s grenlandske obale, motor im se zauvijek pokvario, ali su obalu uspjeli napustiti s pomoću vjetra 24. kolovoza. Dana 11. rujna 1870. stigli su u Bremerhaven, s bogatim rezultatima i divnom pričom. Sudbina posade Hanse, koja se odvojila od Germanije još 20. srpnja 1869., bila je teška. Brod se potopio 22. listopada, a njegova je posada našla utočište na komadu plutajućeg leda. Posada je uspjela, što ledom, što spašenim pomoćnim čamcima, doći do zapadnog Grenlanda. U današnji Narsarmijitu stigli su 13. lipnja 1870., zatim su otišli u današnji Qaqortoq, gdje su se ukrcali na brod. U Kopenhagen su stigli 1. rujna te godine.⁶⁰

Adolf E. Nordenskiöld bio je švedski istraživač koji je poveo ekspediciju na Grenland 1870. Unajmili su Grenlandčane i krenuli saonicama punim namirnicama iz dubokog fjorda, Auleitsiviku, na zapadnoj obali. Kada su došli na visinu od sto metara shvatili su da neće moći saonicama putovati. Svatko je na sebe nakrcao najpotrebnije, a ostalo su poslali natrag u polazište, s nekoliko Grenlandčana. Dospjevši na uzvisinu od 240 m, oko sebe su, svugdje, mogli vidjeti samo teški led, jedino u rupama leda se moglo vidjeti nešto sivog pijeska i višestanične smeđe alge. Grenlandčani su odustali na 430 m visine pa su nastavili sami, Nordenskiöld i njegova kolega Berggren. Hodali su po beživotnom ledu, okruženi zvukovima pucanja leda, sve dok nisu ostali pri kraju s namirnicama.⁶¹ Došli su na visinu od 670 m, 53 km udaljeni od polazišta, kada su shvatili da su pri kraju s namirnicama i krenuli su natrag u polazište.⁶²

Nordenskiöld je ponovno poveo ekspediciju na Grenland 1883. Tada je ostao na ledu 14 dana i dospio 117 km duboko u unutrašnjost Grenlanda.⁶³

Norveški geolog Amund Helland je, 1875., otišao na Grenland proučavati ledenjake kod današnjeg Ilulissata i kod Itivdliarssuki fjorda. Mjerio je brzinu kojim se ledenjaci kreću na više mjesta, njihovu širinu i debljinu te količinu leda, u kubičnim metrima, koju svaki ledenjak izbacuje u more na dan.⁶⁴ Ovakva i slična mjerenja se rade i danas, ne bi li dobili

⁵⁸ Isto, str. 49.

⁵⁹ Isto, str. 52.

⁶⁰ Isto, str. 54.-58.

⁶¹ Duško Vujnić, *Osvajanje Arktika*, Školska knjiga, Zagreb, 1980., str. 81.

⁶² Duško Vujnić, *Po bijelim putovima: Arktička kronika*, Epoha, Zagreb, 1959., str. 112.

⁶³ Duško Vujnić, *Osvajanje Arktika*, Školska knjiga, Zagreb, 1980., str. 82.

⁶⁴ Isto, str. 81.

uvid kakav utjecaj globalno zatopljenje ima na led i koliko će topljenje tog leda imati utjecaja na ostatak svijeta.

Pomorski časnik Jens A. Jensen je bio, najprije 1876. s Dancem Knutom Steenstrupom na Grenlandu u pokušaju upoznavanja njegovu unutrašnjost, zatim je sam pošao, 1878., s Grenlandanima iz današnjeg Paamiuta. Prešao je trećinu Grenlanda. Vijesti iz njegove ekspedicije, i one koje je poveo Nordenskiöld, počele su gasiti fantazije nekih Europljana o zelenim livadama unutar Grenlanda.⁶⁵

Poručnici Gustav Holm i Vilhelm Garde su 1883., zajedno sa znanstvenicima Hansom Knutsenom i Peterom Eberlinom, poslani u ekspediciju na istočni Grenland. Iz zapadnog Grenlanda im se pridružio prevoditelj Johan Petersen. Trebali su provjeriti glasine o novoj skupini Inuita, koja je navodno živjela u mjestu zvanom Ammassalik, koje se nalazi sjeverno od istraženog te ponovno istražiti i detaljnije mjeriti i unijeti u kartu obalu koju je Graah istražio 50 godina ranije. Nakon što su stigli u današnji Qaqortoq, utemeljili su, 18. srpnja, svoju bazu još južnije, u Nanortaliku. Krajem srpnja su krenuli na istočnu obalu s nešto više od 30 osoba, u četiri umiaka i deset kajaka. Stigavši na istočnu obalu, upoznali su čovjeka imenom Navfalik. On i drugi savjetuju Holma da ne ide ovako kasno u godini na sjever jer neće stići do Ammassalika, zato je sagradio skladište na Qasinngortoqu. Zatim je poslao veći dio ekipe natrag u bazu, on nastavlja s jednim dijelom ekipe istraživati (do zime, kada se pridružuje ostalima), a Navfalika pušta da mu čuva skladište tijekom zime. Zimu su proveli radeći meteorološka mjerenja te mjerenja plime, magnetskih varijacija, temperatura zemlje i kretanja leda. Dana 5. svibnja 1884. su ponovno krenuli na istok. Navfalik im je bio dobro čuvao skladište te im se pridružio do svojeg doma u Tingmiarmitu, gdje su stigli 28. srpnja. Ovdje je Holm ponovno sagradio skladište, koje je Navfalik opet ostao čuvati te se razišao s Gardeom, Eberlinom i Petersenom. Oni su se vratili u Nanortalik kako bi donijeli svježe namirnice na istočnu obalu sljedeće godine, a imali su dodatni zadatak istraživanja usputnih fjordova. To su i napravili te su dočekali ostatak ekipe kod Tingniarmita 16. srpnja 1885. Holm je nastavio putovati i stigao do Akorninarmiuta 2. kolovoza. Ovdje im se pridružio čovjek po imenu Ilinguaki, koji ih je obećao dovesti do Ammassalika iste godine. Stigli su do Ammassalika 1. rujna 1884. i tu su ostali cijelu zimu. Tijekom istraživanja okoline, našli su najmanje 40 mjesta s ostacima starih kuća, a tamo gdje su našli ljude, ti ljudi su ih lijepo ugostili. Proveli su zimu u meteorološkim i plimnim promatranjima, a proučavali su i svoje susjede, istočne Grenlandane. Napustili su Ammassalik 9. lipnja. Nakon susretanja s ostatkom

⁶⁵ Duško Vujnić, *Po bijelim putovima: Arktička kronika*, Epoha, Zagreb, 1959., str. 112.-113.

ekipe, Holm i Garde su nagradili i otpustili Navfalika i ostale Grenlandčane, i nastavili sami prema Nanortaliku, gdje su stigli 18. kolovoza 1885. Na brod su se ukrcali 29. kolovoza, a u Kopenhagen pristigli 3. listopada. Holm je naknadno objavio svoje izvješće, u tri dijela, o ljudima s kojima je, u Ammassaliku, proveo gotovo godinu dana.⁶⁶

Norvežanin Fridtjof Nansen je 1887. pripremio vlastitu ekspediciju u unutrašnjost Grenlanda. Odlučio je da će prijeći Grenland s istoka na zapad, što su mnogi kritizirali kao neprikladno. Njegova je logika bila da će time prepoloviti putovanje, ali da će ih i tjerati dalje pomisao da se nemaju gdje vratiti, budući da tada nije bilo naselja na istočnoj obali. Kao dio priprema za ekspediciju, napravio je takozvane 'Nansenove saonice', sa širokim i elastičnim skijama za lakše prelaženje preko neravnog leda. Fridtjof Nansen i njegov prijatelj Otto Sverdrup započeli su svoju ekspediciju u svibnju 1888. Dana 11. lipnja, brod je došao blizu obale Grenlanda, no nisu se mogli iskrcati zbog količina leda. Na 66° zemljopisne širine su našli otvor u ledu koji bi im dozvolio prolaz čamcima. Jedva izvukavši živu glavu, dospjeli su do kopna. Od Umiiviip Kangertiva (fjorda) su se nekoliko dana uspinjali po ledenjaku, prije negoli su našli prikladno mjesto za kretanje na zapad. Zbog teškoća putovanja, Nansen je promijenio njihovo odredište i time znatno skratio put. Nakon šest tjedna putovanja, stigli su u današnji Nuuk (umjesto današnjeg Qasigiannguita), no tek će se iduće godine vratiti kući. Prošli su 560 kilometara po ledu, koji je na nekim mjestima dosezao i visinu od 2,700 m, i temperaturama i do -40°C. Nansen je poslije objavio dvije knjige: „Život Eskima“ i „Na skijama preko Grenlanda“. Tijekom svojeg prelaska preko Grenlanda, on je prvi zabilježio temperature na ledenim visoravnima i vrhuncima otoka; proučio je geografske i geološke prilike, kretanje ledenjaka te polarne struje uz obalu.⁶⁷

Robert Edwin Peary bio je civilni inženjer zaposlen u mornarici Sjedinjenih Američkih Država, koji je želio dosegnuti Sjeverni pol te istražiti sjeverni Grenland. Nekoliko puta je bio na Grenlandu između 1886. i 1900. Pogrešno je procijenio cijelu obalu sjevernog Grenlanda, 1892., što je imalo ozbiljne, čak i smrtne, posljedice za tri ekspedicije u kasnijim

⁶⁶ Spencer Apollonio, *Lands that Hold One Spellbound: A Story of East Greenland*, University of Calgary Press, Canada, 2008., str. 60.-67.

⁶⁷ Duško Vujnić, *Osvajanje Arktika*, Školska knjiga, Zagreb, 1980., str. 82.-83.

godinama.⁶⁸ U svojim kasnijim ekspedicijama uspio je doći do 83°50' zemljopisne širine⁶⁹, te je uspio ustanoviti da je jedini put do Sjevernog pola preko leda Arktičkog oceana.⁷⁰

Poručnik Carl Hartvig Ryder, iz Danske kraljevske mornarice, 1891. krenuo je u ekspediciju na istočni Grenland, u društvu više naučnika i prevoditelja. Iako su došli do morskog leda oko istočnoga Grenlanda 20. lipnja, nisu mogli doći do obale još dugo. Morali su ploviti prema sjeveru kako bi došli do obale. Ušli su u Scoresby Sund 2. kolovoza 1891. Kod ulaza u njegovu jugozapadnu granu, na Danmark otoku, našli su izvrsno mjesto za prezimljavanje koje su nazvali Hekla Havn (po njihovom brodu). Iz tog mjesta krenuli su na brojna putovanja, parnim čamcem i veslačkim čamcima, u grane fjordova. Od 23. kolovoza do 25. rujna prošli su, i unijeli u kartu, 7 969 kilometara. Zimu su proveli u znanstvenim promatranjima, u kategoriziranju uzoraka i pripremi karata. Ponovno su krenuli na putovanja krajem ožujka. Njihova putovanja su dosegla glave svih grana fjordova na području Scoresby Sunda, osim Nordvestfjorda (zbog leda). Prvi put je otkriven puni opseg i kompleksnost fjordskog sustava Scoresby Sunda, koji su oni, s bogatim detaljima, prikazali u topografskim i geološkim kartama koje su nacrtali. Našli su rub kopnenog leda 283 kilometara od obale i ustanovili da većina unutarnjih fjordova završava u kopnenom ledu, koji u more pušta komade leda visoke do 90 metara i duboke do 300 metara. Plitki dijelovi fjordova ne dozvoljavaju da ovako veliki led izađe iz njih. Uz starije i novije ostatke inuitskih naselja i grobova, našli su mnogo starih ostataka životinja, biljaka i ljudi. Našli su i fosile biljaka i životinja iz perioda jure i trijasa. Nakon odlaska brodom iz Scoresby Sunda, morali su do Islanda po još ugljena, zatim su pristali na Ammassaliku. S obzirom na to da je već bila kasna jesen, ostali su dva tjedna, posjećujući nekoliko inuitskih naselja i skupljajući veliku etnološku kolekciju. Napustili su Grenland 24. rujna, a stigli u Kopenhagen 12. listopada 1892. Tri godine poslije se u Ammassaliku utemeljila trgovačka i misionarska postaja.⁷¹

Dr. Alfred G. Nathorst, iskusni geograf i geolog, i poznavatelj Arktika, iz Švedske, je poveo ekspediciju na istočni Grenland 1899. Htio je nastaviti svoja arktička znanstvena istraživanja. Dana 27. lipnja su se usidрили kod Kap Stewarta, gdje su pregledali kuću i skladište koje je Ryder bio postavio tijekom svoje ekspedicije. Zatim su otišli u Hurry Fjord,

⁶⁸ Spencer Apollonio, *Lands that Hold One Spellbound: A Story of East Greenland*, University of Calgary Press, Canada, 2008., str. 85.

⁶⁹ Duško Vujnić, *Osvajanje Arktika*, Školska knjiga, Zagreb, 1980., str. 84.

⁷⁰ Spencer Apollonio, *Lands that Hold One Spellbound: A Story of East Greenland*, University of Calgary Press, Canada, 2008., str. 86.

⁷¹ Isto, str. 71.-80.

koji su unijeli u kartu. Potom su pošli u Keyser Franz Joseph Fjord. Shvativši koliko je velik ovaj fjordski sustav, odlučio je, ovaj put, samo izraditi kartu sustava, koja bi bila baza za sva buduća znanstvena istraživanja. Napravili su potpunu kartu, s omjerom 1:200 000, cijelog Keyser Franz Joseph Fjorda i novootkrivenog Kong Oscar Fjorda sa svim njihovim granama. Ipak su njegove kolege uspjele provesti neka znanstvena istraživanja. Našli su geološke sustave iz silurskog i devonskog razdoblja, dosad nepoznate na toj obali. Zabilježili su arheološka nalazišta, skupljali artefakte i dijelove kostura te pravili kolekcije botaničkih uzoraka. Uхватili su 28 primjerka mošusnog goveda, 17 primjerka polarnih medvjeda i 9 primjeraka soba, od kojih su sačuvali kože, unutarnje organe i kosture za proučavanje u Švedskoj. Ovo je prva ekspedicija koja je vidjela polarnog vuka u sjeveroistočnom dijelu Grenlanda, ali i zadnja koja je na ovom dijelu vidjela sobove. Napustili su obalu Grenlanda 30. kolovoza.⁷²

Slika 3. Poručnik Georg Carl Amdrup

Godine 1898., jedan dio istočne obale je još uvijek bio neistražen, a strani interesi na Grenlandu sve veći. Danska vlada se zabrinula da bi joj druga država mogla ugroziti suverenitet nad Grenlandom, zato je Carlsberg Fond dao sredstva za ekspediciju. Poručnik Georg Carl Amdrup, iz Danske kraljevske mornarice, proglašen je vođom te ekspedicije. Ekspedicija se odvijala u dva putovanja, prvo 1898./1899., da se postave skladišta sa zalihama za drugo putovanje 1900. Amdrup je 1898. dospio s ekipom u Ammassalik. Zatim je na jesen brodom otišao do otoka koji se danas zove Ingmikerta postaviti prvo skladište. Tijekom zime su proučavali inuitski život i provodili magnetska i astronomska ispitivanja. U proljeće su poduzeli dva izviđačka putovanja, a 21. lipnja 1899. krenuli su na dugo putovanje brodom, radi postavljanja skladišta sjeverno prema ledenjaku Kangerdlugssuaqu. Obala je imala mnogo fjordova s ledenjacima, oštih litica i rtova koji su se uzdizali 600-900 metara, stoga je bilo teško naći pristanište. Gdje god da su pristali, nailazili bi na ostatke inuitskih naselja: kuća, šatorskih krugova i grobova. Neprobojni led ih je zaustavio 97 kilometara južno od Kangerdlugssuaqa pa su najsjevernije skladište postavili u Nualiku, na 67°23' zemljopisne širine. Vratili su se u Ammassalik 18. kolovoza. Napustili su Grenland 3. rujna 1899., stigavši u Kopenhagen 12. rujna.⁷³

⁷² Isto, str. 80.-84.

⁷³ Isto, str. 91.

4.3. Kraj novog vijeka

Poručnik Georg Carl Amdrup je 14. lipnja 1900. otplovio, s većom ekipom nego za prethodno putovanje, iz Kopenhagena. Zbog leda, iskricali su se na Kap Dalton tek 18. srpnja. Tu su sagradili još jedno skladište i jednu kućicu, kao pričuva u slučaju da se ne može doći do Ammassalika te se mora vratiti. Nakon toga je brod otplovio, napustivši Amdrupa i još troje iz ekipe. Oni su 22. srpnja krenuli za Ammassalik. Iako ih je skoro cijelo vrijeme pratila magla, i borili su se s ledom čitavo vrijeme, kada im je vrijeme dozvolilo, iskrcavali su se pregledavati teren i istraživati inuitska nalazišta. Stigli su u Ammassalik 2. rujna, gdje su ih širokih ruku dočekali misionar i trgovac, sa svojim ženama, iz trgovačke postaje. Njihov je brod, nakon odlaska po ugljena na Island, stigao u Ammassalik 11. rujna. U Kopenhagenu su se vratili 4. listopada.⁷⁴

Vojvoda Orleanski je 1905. na svojoj ekspediciji unio u kartu dio obale istočnog Grenlanda od Kap Bismarcka do 78°16' zemljopisne širine. Po putu su otkrili otok Île-de-France, gdje su postavili skladište i ostavili zapis.⁷⁵

Ludwig Mylius-Erichsen je najprije poveo ekspediciju na sjeverozapadni Grenland, 1902.-1904. Zatim je osmislio novu ekspediciju na sjeveroistočni Grenland, za 1906.-1908.

Slika 4. Članovi ekspedicije sjeverozapadnog Grenlanda Mylius-Erichsena, 1903.

Smatravši da je sjeveroistočna obala Grenlanda još neistražena, htio je istražiti područje od Kap Bismarcka (koje je otkrio Koldewey) do Cape Brigdmana i do Navy Cliffa (koje je otkrio Peary). Zatim je htio proći kroz Peary Channel do sjeverozapadnog Grenlanda. To bi upotpunilo kartu grenlandske obale. U planiranju je sudjelovala komisija među čijim su članovima bili Garde, Holm, Ryder i Amdrup. Isplovili su iz Kopenhagena u lipnju 1906. Stali su na Farskim otocima i na Islandu ukrcati još zapadnih Grenlandana, 100 pasa i dodatnih namirnica, a onda su nastavili prema cilju, Kap Bismarcku. Sredinom kolovoza su došli do Île-de-France, gdje su postavili skladište namirnica, a onda su se zbog leda povukli do Kap Bismarcka. Našli su prirodnu luku na južnoj strani Germania Landa, sjeverno od Lille

⁷⁴ Isto, str. 91.-100.

⁷⁵ Isto, str. 103.

Koldewey, koji su nazvali Danmarkshavn. Ovdje su sagradili radionice za znanstvenike, koji su odmah započeli magnetna i meteorološka mjerenja koja će neprekinuto izvoditi gotovo dvije godine. Zatim su krenuli u putovanja saonicama, na kojima su polagali skladišta, pri povratku su poduzimali mjerenja terena i geološko ispitivanje raznih dijelova nepoznate zemlje. Čitavu zimu su istraživali okolicu. Duga istraživačka putovanja na sjever su počeli 28. ožujka 1907. Krenuli su s deset saonica, u dvije glavne ekipe, a njih su pratile ekipe podrški. Jednu ekipu je predvodio Mylius-Erichsen, a drugu Johan Peter Koch. Dana 27. travnja su glavne ekipe prošle najistočniji ugao Grenlanda, gdje se kopneni led spajao s morskim. Napokon su po obali krenuli sjeverozapadnim i zapadnim smjerom pa su tu postavili još jedno, doduše maleno, skladište. Sad su se razišle glavne ekipe; Mylius-Erichsenova je krenula zapadno prema Kap Gletscheru i Navy Cliffu, a Kochova je krenula sjeverno prema Cape Brigdmanu. Kochova ekipa je stigla do Cape Brigdmana, postavila dansku zastavu i 27. svibnja se vratila na Kap Rigsdagen na jugoistočnom uglu Independence fjorda, gdje su ponovno sreli ekipu Mylius-Erichsena. Mylius-Erichsen je prenio Kochu kako su putujući zapadno otkrili Danmark fjord i ušli u njega, ne shvaćajući da ne vodi do Kap Gletschera i Navy Cliffa. Potrošili su mjesec dana i prošli gotovo 300 kilometara više, pa su, vraćajući se odakle su došli, naišli na Kocha i ekipu. Tada su shvatili da zemlja nimalo nije takva kakva ju je Pearyeva karta prikazivala. Svejedno je Mylius-Erichsen mislio da može stići do Navy Cliffa za 2 do 3 dana, a da će se moć održavati lovom. Zato je njegova ekipa, 28. svibnja opet pošla na zapad. Koch je bio bolestan pa se njegova ekipa vratila na brod; stigla je 23. lipnja. S obzirom da se Mylius-Erichsen nije vratio prije ljetnog topljenja leda, ekspedicija se nije preselila u Keyser Franz Joseph fjord, po planu. Sagradili su novu meteorološku postaju u Morkefjordu, blizu kopnenog leda, radi usporedbe s mjerenjima iz Danmarkshavn. Nakon neuspjelog pokušaja, najesen, da pronađu Mylius-Erichsena, Koch i Tobias Gabrielsen su ponovno krenuli u potragu 10. ožujka 1908. Jedino su našli tijelo Jorgen Bronlunda, koji je bio u Mylius-Erichsenovoj ekipi. Njegovo tijelo je bilo kod skladište na tadašnjem Lambert Landu, uz njega su našli njegov dnevnik i mjerne crteže preostalog kolege, Hoeg-Hagena. Pearyeva karta ih je beznadno pogrešno povelala. Iako su stigli do Kap Gletschera, put natrag je bio otežan i produžen topljenjem leda; oprema im se istrošila, i umrli su od gladi i izloženosti. Od 15. travnja do 27. svibnja je jedna ekipa s dvije saonice i 22 psa istraživala Ardencaple fjord, s odličnim rezultatima. Njihov brod se uspio probiti kroz led i napustiti Grenland 21.

srpnja te stići u Kopenhagen 23. kolovoza. Iako je ova ekspedicija bila među najplodnijima, ostala je najnepoznatija.⁷⁶

Kapetan Koch i dr. Alfred Wegener su se vratili na Grenland nakon njihove ekspedicije s Mylius-Erichsenom. S namjerom da prouče snijeg i stanje leda na kopnenom ledenom pokrovu, na Grenland su išli 1912.-1913. Njima su se pridružili kapetan Lars Larsen i Islandanin Vigfus Sigurdsson. Povelili su sa sobom 16 islandskih konja, koji su trebali prevoziti njihovu opremu i namirnice. Isplovili su iz Kopenhagena, a brod ih je pustio, 22. srpnja 1912., na Stormkapu (zapadno od Danmarkshavna). Početkom listopada su shvatili da ne mogu dalje pa su na ledenjaku Storstrommenu podignuli svoju montažnu kuću, a konji (koji su ostavili na životu) zimu su proveli u štali prekrivenoj snijegom. Svoja mjerenja su radili kroz rupu u podu kuće. Napustili su zimsku kuću 20. travnja 1913. Vrijeme je bilo loše cijelim putem, i svaki dan su morali kopati snijeg kako bi izradili zaštitu za konje. Koch i njegova ekipa su stigli, 16. srpnja, u današnji Kangersuatsiaq (blizu Upernavika), bez konja.⁷⁷

Kada je Ejnar Mikkelsen dobio vijest o smrti Mylius-Erichsena, Hoeg-Hagena i Bronlundu, odmah je počeo planirati ekspediciju koja bi pronašla dnevnik, karte i zapise koje Koch nije našao uz Bronlundovo tijelo. Njegove pristaše su mu skupile sredstva pa je kupio brod koje je preradio, pojačao te mu ugradio motor. Zaposlio je posadu od šest osoba i krenuo iz Kopenhagena 20. lipnja 1909. Najprije su stali na Farskim otocima po pse koje je bio naručio iz zapadnog Grenlanda. Međutim, svi su psi bili mrtvi ili bolesni pa je odlučio kupiti nove u Ammassaliku. U Ammassalik je stigao 29. srpnja te je uspio kupiti pse, ali je motor oštećen tijekom probijanja leda pa su morali otići na Island. Na Island su stigli 4. kolovoza. Ovdje je Mikkelsen zamijenio inženjera. Inženjer broda je sada bio Iver Iversen. Stigli su do otoka Shannon 25. kolovoza, a dva dana kasnije smjestili su brod u tamošnju zimsku luku. Do Bronlundova groba su krenuli 25. rujna; s Mikkelsenom su išla četvorica. Zbog loših uvjeta leda, stigli su na cilj tek 30. listopada. Tri dana su bezuspješno tražili bilo kakve znakove Mylius-Erichsena, zatim su krenuli natrag za brod. Zbog oluja, stigli su tek sredinom prosinca. Dana 4. ožujka pokrenuli su najveće svoje putovanje prema Danmark fjordu. Ekipe podrška su 10. travnja napustile Mikkelsena i Iversena, ostavivši ih s hranom za sto dana. U Danmark fjord su stigli 13. svibnja, a pet dana kasnije su uspjeli naći prvi zapis Mylius-Erichsena. Drugi zapis su našli 26. svibnja kod ljetnog logora Mylius-Erichsena. Sljedeći su dan došli na svoju najsjeverniju točku, Kap Rigsdagen, zatim su krenuli natrag prema brodu.

⁷⁶ Isto, str. 101.-118.

⁷⁷ Isto, str. 118.-120.

Put je bio vrlo težak; ostali su bez svih pasa, a i oni su jedva preživjeli, no uspjeli su dosegnuti Danmarkshavn 18. rujna. Nakon skoro mjesec dana odmora, pokušali su otići na jedan mali otok, u današnjem C. F. Mourierfjordu, kako bi uzeli dnevnik koje su tamo ostavili. Nisu mogli doći do dnevnika pa su 5. studenog krenuli natrag prema otoku Shannon i brodu. Kada su stigli na odredište, 25. studenog, nikog nisu našli. Brod je u proljeće bio zdrobljen pod pritiskom leda. Posada je spasila što je mogla; od ostataka broda su napravili kućicu, a spašene zalihe stavili unutra. Kad se brod za lov na tuljane pojavio u srpnju, posada je odlučila pustiti zalihe za Mikkelsena i Iversena (ako se vrate) i otići s Grenlanda. Proveli su zimu u toj kućici, a na proljeće su opet išli potražiti dnevnik koje su bili ostavili. Kada su došli na otočić, shvatili su da im je medvjed bio rasuo stvari, no uspjeli su naći rolu filma, bilježnicu i većinu dnevnika. Vrativši se u bazu, do 19. srpnja 1912. su preživljavali u blizini otoka Shannon i Bass Rock. Zatim se pojavio još jedan brod za lov na tuljane koji ih je odveo u Alesund, u Norveškoj. Kapetan tog broda je, za informaciju o Mikkelsenu i Iversenu, dobio 10 000 kruna od danske vlade. Mikkelsen je davao govore po čitavoj Europi i uživao podršku Royal Geographical Societyja u Engleskoj, ali nije dobio medalju od danske grane. Nakon nekog vremena dobio je nagradu od države u iznosu od 1000 kruna, a Iversen je dobio 600 kruna.⁷⁸

Knud Rasmussen, rođen na Grenlandu iz miješanog braka, tečno je govorio grenlandski jezik. Svoj je život proveo proučavajući Inuite i grenlandski narod te istražujući Grenland i druge dijelove Arktika. Uz pomoći privatne komisije i privatnih sredstava, utemeljio je trgovačku postaju Thule, na području Kap Yorka, 1910. Thule je bila baza za niz istraživanja. Rasmussen je planirao ekspediciju na kojoj bi pravio ispravnu kartu sjeverne obale Grenlanda, no 1911., kada je čuo za nestanak Mikkelsena i Iversena, odlučio je proširiti svoj plan. Krenuo je 14. travnja 1912. preko ledenog pokrova prema Danmark fjordu. Njegovu ekipu su činili on, Peter Freuchen (voditelj postaje; bio je na ekspediciji s Mylius-Erichsenom 1906.-1908.) i dva Inuita, Uvdloriaq i Inukitsoq (izvršni lovci i vozači saonica). Prvih pet dana ekspedicije, u pratnji su imali 35 vozača saonica i 350 pasa, koji su pomogli prenijeti teške terete na kopneni led. Pratnja je napustila njegovu ekipu te je ostala sama 19. travnja. Do istočnog ruba kopnenog leda su stigli za 25 dana, ali su do Danmark fjorda stigli tek 31. svibnja. Ljetni kamp Mylius-Erichsena su našli 4. lipnja. Kako nisu našli nikakve zapise, smatrali su da Mikkelsen i Iversen nisu ni stigli do tamo (trebao je ostaviti kopije postojećih zapisa i dodati vlastite). Poslije su krenuli u potrazi za zapisima Mylius-Erichsena

⁷⁸ Isto, str. 121.-135.

na Kap Gletscheru, ali su, zbog stanje leda, odustali sredinom lipnja. Rasmussen je, kao i Mylius-Erichsen, ustanovio da Peary Channel ne postoji (danas postoji, ali ne na Grenlandu). Ovo je značilo da se moraju ponovno popeti na kopneni led. Morali su preko 32-40 kilometara prelaziti голу zemlju, noseći svu opremu na leđima (uključujući i saonice), za što im je trebalo dva tjedna. Došli su na visoravan Vildtland 15. srpnja i postavili logor. Freuchen i Inukitsoq išli su u potragu za Pearyjevim zapisima, na Navy Cliffu, vratili su se nakon dva dana sa zapisima (u kojima nije bilo spomena o „otkriću“ Peary Channela). Zbog lošeg vremena nisu ponovno krenuli do 8. kolovoza. Stigavši na zapadnu obalu sjeverno od Inglefield Gulfa, shvatili su da su izgubili pojam o vremenu i izgubili jedan dan. U Thule su stigli 14. rujna.⁷⁹

Poslije Velikog rata (Prvi svjetski rat), ljudi su nastavili istraživati po Grenlandu. Počeli su koristiti avione u svojim pokušajima 1930.⁸⁰ Istraživanje se nastavlja i danas. Više ne pravimo karte obale, ali i dalje mjerimo temperature i led te se traže izvori raznih prirodnih dobara.

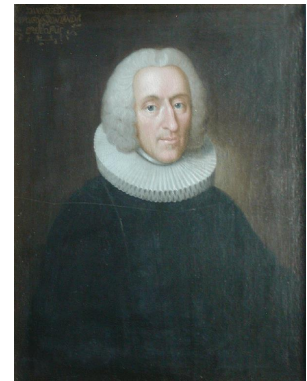
⁷⁹ Isto, str. 135.-141.

⁸⁰ Isto, str. 175.

5. Grenland kao kolonija

Do 1261. Island i Grenland su bili potpuno samostalni, no te su godine oboje prihvatili podređeni status Norveškoj, zato što je većina stanovnika bila podrijetlom iz Norveške. Norveška i Danska su 1380. postale dvojna monarhija, u kojoj je Danska ubrzo preuzela vodeću ulogu. Time je Grenland tehnički spao pod dansku vlast, no Danska nije imala kontakta s Grenlandom do mnogo kasnije.⁸¹ Krajem 16. i početkom 17. stoljeća Danska je bezuspješno pokušavala ponovno uspostaviti kontakt s izgubljenim kolonistima. Tražili su Istočno Naselje na istočnoj obali.⁸² Godine 1721. Danska počinje rekolonizaciju Grenlanda. Ona je to, doduše, vidjela kao ponovno uspostavljanje kontakta s dijelom Starog Kraljevstva, no jedva se moglo razlikovati od kolonizacije bilo koje druge kolonije, koja se pribavila u to vrijeme.⁸³

Hans Egede bio je luteranski svećenik iz Norveške koji je išao na Grenland 1721., s ciljem prosvjetljivanja Norsa koji su ostali pod 'tamom katoličanstva'. Naravno, nije našao Norse, no dok ih je tražio preobraćivao je 'divlju' populaciju na koju je naišao.⁸⁴ On i njegov sin (koji ga je naslijedio 1736.) proučavali su inuitski jezik te objavili prvu inuitsku gramatiku i prvi rječnik.⁸⁵ No, Egede je uglavnom gledao na Inuite s prezirom; smatrao ih je 'defektivnom verzijom zapadnjaka', glupima i bez emocija. Mislio je da nisu sposobni posjedovati bogati unutarnji život. Njihove šamane je smatrao lažljivcima koji iskorištavaju lakovjernost naroda. Međutim, hvalio je njihovu socijalnu usklađenost i njihov skladan odgoj djece. Njegovo viđenje tih domorodaca nije se razlikovalo od općeg zapadnjačkog viđenja bilo kojih domorodaca u to vrijeme. Kroz 18. stoljeće, viđenje Inuita se mijenja u nešto više od snishodljivosti i tolerancije, dok će u 19. stoljeću dobiti jedan

Slika 5. Hans Egede

⁸¹ Axel Kjær Sørensen, Denmark-Greenland in the twentieth Century, *Meddelelser om Grønland, Man & Society*, vol. 34, 2007., str. 13.

⁸² Spencer Apollonio, *Lands that Hold One Spellbound: A Story of East Greenland*, University of Calgary Press, Canada, 2008., str. 8.-9.

⁸³ Axel Kjær Sørensen, Denmark-Greenland in the twentieth Century, *Meddelelser om Grønland, Man & Society*, vol. 34, 2007., str. 13.

⁸⁴ Isto, str. 13.

⁸⁵ Duško Vujnić, *Po bijelim putovima: arktička kronika*, Epoha, Zagreb, 1959., str. 64.-65.

romantizirani imidž koji ih prati i danas. Nastaje prikaz idealizirane kulture 'kvaren civilizacijom'.⁸⁶

5.1. Između tradicija i napretka

Europljani su viđali etnografsko istraživanje ovih 'primitivnih, predmodernih, predindustrijaliziranih naroda' kao način uvida u vlastitu povijest, kao neku vrstu putovanja kroz vrijeme na kojem su prošlost mogli promatrati uživo.⁸⁷ Primjerice, Ludvig Mylius-Erichsen (1872.-1907.) govorio je kako su polarni Eskimi upravo izašli iz kamenog doba, a Knud Rasmussen (1879.-1933.) tvrdio je da se može promatrajući Inuita dobivati znanje o kamenom dobu. Ovakve ideje su dugo opstale; među etnografima se spominju još osamdesetih godine dvadesetog stoljeća.⁸⁸

Kroz 19. stoljeće, još nekolonizirani dijelovi Grenlanda počinju biti izvor znanja o tradicionalnoj predkolonijskoj kulturi na Grenlandu⁸⁹, te služe kao mjera uspješnosti procesa kolonizacije i kao izvor za reforme, koje su bazirane na selektivnom tumačenju pretkolonijalnih tradicija. Došli su na vjerovanje da su Inuiti bili 'miroljubljivi, sretni, nevini, plemeniti, samostalni i slobodni', a zapadnjački utjecaj na njih kvarljiv. Neki, poput kolonijalnog upravitelja Larsa Dalagera (1722.-1772.), smatrali su da se moglo spriječiti 'kvarenje' Inuita da su se preobraćivali njihovi šamani, umjesto da su ih samo proglasili prevarantima. Europljani su počeli smatrati da su šamani bili djelovali kao vjerski i svjetovni autoriteti, a da je njihovo uklanjanje uznemirilo i pokvarilo inuitski društveni ekosustav.⁹⁰

U želji da obnove grenlandski društveni red, odlučili su uskrsnuti tradicionalne vrijednosti i kulturalne institucije. Prvi pokušaj zapisivanja tradicionalnih običaja i pravila Inuita izveo je Samuel Kleinschmidt 1863. Njegov pokušaj sadržavao je 25 izjava, među kojima se može vidjeti isprepletenost etnografije i kolonijalnih politika. Svoje znanje o grenlandskoj kulturi prepleo je sa zapadnim vjerovanjima toga vremena, poput ideje o zaslužnim i nezaslužnim siromasima i kršćanskom odgoju. Njegov popis je potpuno zanemarivao Grenlandane koji su se bavili ribarstvom ili koji su bili zaposleni u trgovini ili u

⁸⁶ Søren Rud, *Colonialism in Greenland: Tradition, Governance and Legacy*, University of Copenhagen, Denmark, 2017., str. 13.-14.

⁸⁷ Isto, str. 14.-15.

⁸⁸ Isto, str. 27.

⁸⁹ Isto, str. 26.

⁹⁰ Isto, str. 15.-18.

misiji. Strateškim pozivanjem na tradiciju, administracija je bila svojevrsni društveni inženjer, koja je za cilj imala stvoriti optimalnu grenlandsku kulturu. Mišljenja poput Kleinschmidtova stvaraju okvir kolonijalnog projekta na Grenlandu tijekom 19. stoljeća.⁹¹

Kraljevsko trgovačko društvo Grenlanda je utemeljeno 1776.;⁹² vodilo je sve vezano za trgovinu, ali i svu administraciju. Kraljevsko trgovačko društvo je smatralo da će civilizirani Grenlandčani biti neefikasni lovci na tuljane.⁹³ Stoga su, 1782., kada su postavili pravila o trgovini⁹⁴, postavili i ograničenja na kontakt Grenlandčana i Europljana kako bi održavali tradiciju.⁹⁵

Kolonijalne reforme su na Grenlandu u 19. st. bile prilično liberalne što se tiče mogućnosti Grenlandčana da utječu na lokalnu administraciju, međutim, pravila za očuvanje tradicije su im ograničavala društvenu i kulturnu upravljivost. Očekivalo se od Grenlandčana da ostanu u nepromijenjenoj i prepoznatljivoj verziji svoje kulture.⁹⁶

Sudionici trgovine i kolonijalne administracije Grenlanda su, tijekom 18. st., ciljali najbolju moguću ekonomsku učinkovitost, ali nisu previše pokušavali promijeniti osnovnu organizaciju društva. U 19. st. reformatori, pod okriljem zaštite tradicije, ciljaju isključivo k promjenama osnovne organizacije društva. Uzrok ovome se može naći u promjeni racionaliziranja kolonijskog projekta na Grenlandu; cilj je sada zaštita bespomoćnog naroda i njihove tradicije, a ne samo iskorištavanje izvora prihoda. U drugoj polovici 19. st. sve se više koristi prikupljeno znanje o tradicionalnoj grenlandskoj kulturi za stvaranje kolonijalne strategije. Tradicija se počela koristiti taktički, stavlajući je u novu ulogu.⁹⁷

Kraljevskom trgovačkom društvu trebali su efikasni lovci pa su htjeli što više očuvati tradiciju lova i održati monopol i zatvorenost Grenlanda. Međutim, misionari su htjeli otvoriti Grenland i modernizirati društvo. Trebalo je nekako uravnotežiti te ciljeve. Ovi suprotni ciljevi su imali utjecaj i na raspored i veličinu naselja. Dok je Kraljevskom trgovačkom

⁹¹ Isto, str. 18.-21.

⁹² Erik Beukel, Frede P. Jensen and Jens Elo Rytter, Phasing out the Colonial Status of Greenland, 1945-54: A Historical Study, *Meddelelser om Grønland, Man & Society*, vol. 37, 2010., str. 16.

⁹³ Søren Rud, *Colonialism in Greenland: Tradition, Governance and Legacy*, University of Copenhagen, Denmark, 2017., str. 36.

⁹⁴ Erik Beukel, Frede P. Jensen and Jens Elo Rytter, Phasing out the Colonial Status of Greenland, 1945-54: A Historical Study, *Meddelelser om Grønland, Man & Society*, vol. 37, 2010., str. 16.

⁹⁵ Søren Rud, *Colonialism in Greenland: Tradition, Governance and Legacy*, University of Copenhagen, Denmark, 2017., str. 36.-37.

⁹⁶ Isto, str. 33.-34.

⁹⁷ Isto, str. 34.-35.

društvu više odgovaralo da ima puno malih naselja raspršenih po Grenlandu, misionarima je više odgovaralo da ih ima manje, a da su veća.⁹⁸

Moravijski misionari, koji su djelovali na jugu Grenlanda, govorili su o zaštiti tradicija, no njihovo je djelovanje drastično promijenilo raspored naselja jer su, istovremeno, tražili od Grenlandana da se dosele kod misionarskih postaja. Grenlandani su, tako, dobivali dvosmislenu poruku: „postanite kao mi, ali ostanite takvi kakvi jeste“.⁹⁹

Predložila se temeljna reforma, 1856., koja je za cilj imala 'ojačati osjećaj odgovornosti među Grenlandanima', nagrađivajući one koji su sposobni sami sebe izdržavati. Prijedlog je sastavilo nekoliko utjecajnih kolonijalnih činovnika iz južnogrenlandskoga glavnoga grada, današnjeg Nuuka. Među njima su bili ravnatelj fakulteta C. E. Janssen (1813.-1884.), moravijski misionar S. Kleinschmidt (1814-1886.), inspektor južne provincije H. J. Rink (1819.-1893.)¹⁰⁰ i dr. J. F. T. Lindorff (1823.-1859.). Svi su podržavali uspostavu jedinica lokalne uprave, unutar kojih bi Grenlandani mogli sudjelovati u provođenju lokalnih stvari. Srž inicijative bio je očuvanje umijeća lovca u njegovoj prirodnoj okolini.¹⁰¹

Uspostavili su se odbori u svakom okrugu; članovi odbora su bili Grenlandani. Birani od strane svojih sugrađana, članovi (pl. paarsisut, sing. paarsisoq) odbora su predstavljali svoj narod u lokalnoj upravi. Paarsisoq je mogao postati samo uspješni lovac na tuljane. Paarsisuti su odlučivali o distribuciji financijske pomoći potrebitima i pravili zapise o poslovima svih lovaca u okrugu. Također su oponašali suce u manjim kaznenim djelima unutar okruga. Uz grenlandske lovce, u odborima su sudjelovali i kolonijski činovnici okruga (glavni vjeroučitelj, doktor, misionar (često je predsjedavao odboru) i upravitelj okruga/kolonije). Guverner je predsjedavao nad odlukama tih lokalnih odbora. Paarsisuti su obično predstavljali 5 do 20 kućanstva, a svakom članu te zajednice su morali pratiti ponašanje i držanje. Trebali su upozoriti one osobe za koje su mislili da bi mogle počinuti neku nepravdu, prilaziti onima kojima je trebalo prići, a cijelo vrijeme biti primjer ostalima. Davši najefikasnijim lovcima nove privilegije i vodeća mjesta u društvu, podnositelji prijedloga reforme mislili su da će stvoriti želju u manje efikasnim lovcima i u nelovcima da postanu efikasni lovci. No, ovi odbori su trebali i nadomjestiti tradicionalna natjecanja bubnjevima, za koje su Danci mislili da su predstavljala vrsta suđenja s kaznom gubitnika, tj. sramotu. Kada bi odbor nekog

⁹⁸ Isto, str. 36.-37.

⁹⁹ Isto, str. 37.

¹⁰⁰ <https://www.worldstatesmen.org/Greenland.html>, 25. kolovoza 2022.

¹⁰¹ Søren Rud, *Colonialism in Greenland: Tradition, Governance and Legacy*, University of Copenhagen, Denmark, 2017., str. 37.-38.

proglasio krivim, njegovo bi se ime objavilo stvarajući osjećaj srama u počinitelja. Podnositelji prijedloga reforme su smatrali da je to dovoljna kazna zbog 'usađenog straha javnog sramoćenja' u Grenlandžana.¹⁰²

Prema uvodnim propisima, iz 1857., članovi odbora trebali su uspostaviti principe podjele stanovništva na društvene slojeve, prema njihovoj vještini. Također se trebao uspostaviti sustav prema kojem bi se dio novca za grenlandske proizvode raspodijelio na bazi produktivnosti lovaca. Ova reforma bi omogućila da izbjegnu demoralizaciju društva, pružajući financijsku pomoć samo časnim i dostojnim te nagrađivajući najuspješnije lovce. Autori ovih propisa su Grenlandžane smatrali poletnim i nemarnim, a ove reforme su trebale uspostaviti građanski i pravni poredak, poticati odgovornost i marljivost te oblikovati ili uspostaviti 'prepoznatljive i značajne podjele' među društvenim slojevima. Gradeći se na ideju da se Grenlandžani boje javnog sramoćenja, objavljivala se produktivnost svakog lovca, ne bi li ih poticali da budu što efikasniji kako bi izbjegli javnu sramotu.¹⁰³

Ova tehnika vladanja kolonijom se prepoznaje kao liberalna u mnogim aspektima; a cilj joj je bio oblikovanje svakodnevnog života kako bi usmjeravali ponašanje Grenlandžana, bazirano na idejama o grenlandskim tradicijama.¹⁰⁴

Za svakog građanina vodio se cenzus u kojem je pisalo što posjeduje, koliko ima ukućana, koliko lovi, a koliko prodaje i slično. Kraljevsko trgovačko društvo Grenlanda bi položilo neki iznos, baziran na postotku plaćenog iznosa za grenlandska dobra. Jedan dio toga novca bi pripao lokalnom odboru za pomoć potrebitima i za ostale izdatke, dok bi se ostali dio, prema podacima iz cenzusa, podijelio lovcima koji su odgovarali određenim kriterijima. Pravila podjele lovce su dijelila na tri kategorije, prema produktivnosti, osiguravajući da najproduktivniji lovci dobivaju najviše. Oni lovci s više uzdržavanih osoba imali su pravo na veći udio, kao i oni koji su posjedovali tradicionalna sredstva lova (umiak, kajak, saonice s psima). Europska plovila nisu osigurala pravo na udio. Lovci koji nisu nikog uzdržavali i nisu posjedovali tradicionalna sredstva lova mogli su zaprimiti i samo jedan udio, dok lovac koji je tijekom godine zaprimio financijsku pomoć nije uopće mogao dobiti udio te je bio i diskvalificiran za poziciju paarsisoqa. Sustav je tako učvrstio i povećao razlike među lovcima; manipulirajući osjećaj sramote, dajući simboličnu financijsku prednost i veći politički utjecaj boljim lovcima, promijenio je ravnotežu moći među Grenlandžanima.¹⁰⁵

¹⁰² Isto, str. 38.-41.

¹⁰³ Isto, str. 41.-44.

¹⁰⁴ Isto, str. 44.

¹⁰⁵ Isto, str. 44.-47.

Grenlandčani koji nisu lovili tuljane su se smatrali 'manje grenlandskima'. Ribare se dijelilo u dvije kategorije, prema kolonizatorskom objašnjenju za njihovu 'kulturalnu abnormalnost'. Prva kategorija je bila dob (starci i dječaci), a druga nesposobnost. U očima vlasti takav zanat se smatrao neprirodnim te se moglo jedino objasniti životnim dobom ili nesposobnošću.¹⁰⁶

Uvela se nova reforma 1911. Lokalni odbori su se zamijenili manjim općinskim odborima, u kojima su sudjelovali isključivo Grenlandčani. Broj članova je ovisio o broju naselja i građana u općini. Prosječni odbor imao je četiri do šest članova, od kojih je svaki predstavljao najviše 100 građana (obično i manje). Slično paarsisutima, članovi novih odbora su trebali sudjelovati u lokalnoj administraciji i vršiti vlast u pojedinostima reda i zakona. Trebali su biti moralni vodiči duša građana te održavati 'tradicionalnu' kulturu, upoznavajući mlade dječake s kajacima i tradicionalnim alatima. Nova reforma nije promijenila sustav isplate udjela dobiti.¹⁰⁷

Ovi propisi i politika na Grenlandu pozivali su na verziju tradicije koja je odgovarala cilju kolonijske administracije. Kulturne elemente koje je smatrala nepoželjnim ili neuskladivim s njezinim ciljem, potisnula je. Koristeći se znanjem o vrijednostima Grenlandčana kako bi uvela sustav nagrađivanja, administracija je oblikovala i mijenjala te vrijednosti, kao i njihove međuljudske odnose i način života. Kolonijska administracija je gledala staviti narod u podređeni status kroz tobože obnavljanje tradicije. Kolonizacija Grenlanda je imala jedinstveni oblik, koji se ne može koristiti za generalizaciju te pojave. Specifičnosti je uvjetovala, uz drugo, suradnja trgovine i misije, izoliranost Grenlanda i ovisnost o tradicionalnom lovu na tuljane. Najveća tenzija bila je u održavanju 'drugosti' koloniziranih ljudi, a nije bila ni prirodna i stabilna. Stoga se razlika neprestano i oprezno stvarala u skladu sa suprotstavljanjem koloniziranih tvrdnji europskoj nadmoći. Na Grenlandu je administracija pokušavala stvoriti određenu hijerarhiju te grenlandsku elitu, pozivajući se na dvosmislenu ideju kombiniranja tradicionalnih i modernih vrlina. Neke metode kojima su određivali i održavali razliku između koloniziranih i kolonizatora su bile: miješani brakovi (poticanjem i zabranjivanjem), podučavanje (ili nepodučavanje) danskog jezika, školovanje Grenlandčana u Kopenhagenu, udomljavanje Grenlandčana pod kontroliranim uvjetima u Danskoj i pokušaji stvaranja grenlandskog identiteta.¹⁰⁸

¹⁰⁶ Isto, str. 47.

¹⁰⁷ Isto, str. 48.-49.

¹⁰⁸ Isto, str. 49.-56.

Miješani brakovi su bili vrlo važan alat u ranim fazama kolonijskog projekta. Tijekom većeg dijela 18. st. vrlo se pozitivno gledalo na brakove europskih muškaraca i grenlandskih žena. Do 1774. čini se da je to već bila ustaljena praksa. Iz toga vremena se nalaze bračni ugovori po kojima mladoženja obećava živjeti na Grenlandu, na 'grenlandski' način. No, krajem stoljeća se sve više počinje protiviti ovakvim brakovima te počinje na Grenland dolaziti sve više europskih žena.¹⁰⁹

Djeca već postojećih miješanih brakova stavljena su u kategoriju *blandingera* (mješanaca ili miješane krvi); ova kategorija poslije je uključivala i unuke tih brakova. Već je 1782. Kraljevsko trgovačko društvo Grenlanda izdalo propise u kojima je bila naglašena potreba da Grenlandani ostanu dobri i efikasni lovci. Međutim, po tim propisima su se dječaci iz miješanih brakova mogli, kao alternativa na preferirani zanat, podizati da rade poslove unutar trgovačkog društva. Blandingeri postaju most između Europljana i Grenlandana s posebnim potencijalima; u 19. st. postaju alat u raznim strategijama 'civiliziranja' Grenlandana.¹¹⁰

Kroz 19. stoljeće često se vodila rasprava o monopolu nad grenlandskom trgovinom, koja je dana Kraljevskom trgovačkom društvu Grenlanda, 1776. Danska je poslala odbor na Grenland 1835., koji je trebao procijeniti odnose administracije i monopola, uvjete života, misiju (crkvenu) te zdravstveni sustav. Željelo se uvesti razne strategije kojima bi podignuli grenlandsku kulturu iznad 'osnovnih potreba'. Stoga su podignuli isplatne cijene grenlandskih dobara i sagradili kuće. Nove kuće trebale su nadomjestiti tradicionalni smještaj te poticati osjećaj vlasništva i ponosa, što su smatrali da bi podignulo produktivnost. Kuće su se grijale na drvo ili ugljen, stoga im ne bi trebala tuljanova mast za grijanje. Kao posljedica ovih mjera, baza kolonijalne trgovine bi se očuvala.¹¹¹

Inicijativa školovanja Grenlandana imala je za cilj njihovo 'civiliziranje'. Između 1837. i 1843. na školovanje u Kopenhagen otišlo je 12 Grenlandana. Svi su bili miješane krvi; smatralo se da je lakše civilizirati osobe miješane krvi nego čistokrvne Grenlandane. U Kopenhagenu nisu smjeli zajedno živjeti već su morali birati 'udomitelje' među časnim Dancima koji su se bavili nekim obrtom. Gledalo se da ti 'udomitelji' budu ljudi koji su ranije bili na Grenlandu. Zatim su kraljevskom odlukom, 1844., otvorena dva vjeroučiteljska fakulteta na Grenlandu; jedan u današnjem Nuuku i jedan u današnjem Ilulissatu. Poslije su polaznici ovih dviju škola predstavljali srž grenlandske elite, a uglavnom su bili miješane

¹⁰⁹ Isto, str. 56.

¹¹⁰ Isto, str. 57.

¹¹¹ Isto, str. 57.

krvi. Već se počelo smatrati da su Grenlandci koji su se školovali u Danskoj postali previše 'zapadnjačkima' i izgubili svoj 'grenlandizam'. Škole na Grenlandu su značile da Grenlandci više ne moraju duže boraviti u Danskoj. Ravnatelji tih škola su već sljedeće godine dobili upute za slobodno vrijeme studenata; studenti moraju svoje slobodno vrijeme trošiti na vježbanje 'grenlandskog zanimanja' (lov na tuljane). Rasprava koja se vodila među kolonizatorima (da li očuvati 'tradicionalni' način života ili 'modernizirati' Grenlandce, i u kojoj mjeri) značajno se osjetila u atmosferi škola. Programi obaju škola bili su slični, međutim u Ilulissatu se više prihvatio zapadnjački utjecaj, a učenje danskog jezika se smatralo važnim, dok se u Nuuku smatralo da će bilo kakav luksuz razmaziti Grenlandce i ugroziti njihovu povezanost sa svojom kulturom te da nema potrebe učiti danski jezik. U drugoj polovici 19. stoljeća učenici Grenlandci koji nisu bili i dobri lovci viđeni su kao manjkavi u očima kolonizatora. Nisu mogli napredovati u svojim profesijama, niti nastaviti školovanje u toj svrsi; kolonizatori su htjeli da se Grenlandci drže određenih tradicija i običaja, ali s europskim 'moralom, radnom etikom i energijom. Dansko Ministarstvo unutarnjih poslova je 1879. odobrilo izgradnju doma za Grenlandce u Kopenhagenu, u kojem bi živjeli tijekom školovanja. Dom je bio u funkciji od 1880. do 1896., kada se prestalo slati Grenlandce na školovanje u Dansku. U ovom domu bi se mogao nadgledavati proces školovanja, da Grenlandci ne izgube povezanost sa svojim korijenima. Dom je trebao funkcionirati kao instrument u procesu miješanja dviju kultura, putem kojeg bi se kontrolirao i osigurao kulturni identitet Grenlandca. Cilj procesa bio je dobiti grenlandsku elitu koja bi bila 'idealna' mješavina svoje i europske kulture. Dom je imao danskog obrtnika zaposlenog kao domara i čuvara; on bi osiguravao da se dom vodi po principima plana. Razni članovi upravnog odbora Kraljevskog trgovačkog društva Grenlanda redovito su provodili inspekcije doma. Pratio se i kontrolirao doticaj Grenlandca s danskom kulturom. Hranili su ih jednostavnom i neobrađenom hranom, a alkohol je bio zabranjen. U domu su bile dvije sobe pune grenlandskih artefakata: umjetnost, alati svakodnevnog korištenja i drugo. Jedna soba doma se koristila kao knjižnica, no sve su knjige bile isključivo o grenlandskim temama. Kajaci su bili dostupni muškim studentima, kako bi mogli vježbati 'grenlandsko zanimanje' te se u domu držao jedan umiak $\frac{3}{4}$ izvorne veličine. Imali su dvije spavaonice; kreveti su bili napravljeni od dasaka, a međusobno su bili odvojeni lanenim plahtama (radi privatnosti).¹¹²

Kraljevsko trgovačko društvo Grenlanda bilo je u državnom vlasništvu te je bilo odgovorno za administraciju Grenlanda. Njihovo osoblje se dijelilo na tri kategorije: viši

¹¹² Isto, str. 58.-66.

administratori, niži administratori i osoblje. Viši administratori su bili isključivo Danci, na poziciji dvojice pokrajinskih guvernera i kolonijalnih upravitelja okruga. Niži administratori su bili upravitelji trgovačkih postaja, lađari i obrtnici; u ovoj kategoriji su radili i Grenlandžani i Danci, no Grenlandžani su obično bili podređeni. Osoblje (radnici, članovi posade i konobari) bilo je isključivo grenlandsko, često zaposleno na neodređeno vrijeme. Oni koji su podržavali školovanje u Danskoj vjerovali su da će ućeni Grenlandžani u sve većoj mjeri raditi na pozicijama nižih administratora. Službeno mišljenje bilo je da će školovanjem Grenlandžana potencijalno biti moguće da oni kasnije preuzmu političku i zakonodavnu administraciju vlastite države. Međutim, 'elitni' Grenlandžani bili su pod jakim nadzorom Europljana; bilo koja aktivnost koja se smatrala europskom mogla je poremetiti osnovnu različitosť. Prelazak Grenlandžana u civiliziranu modernost morao je pratiti stroga pravila, kako bi se održala razlika između njih i njihovih kolonizatora.¹¹³

Vjerovanje da je grenlandska kultura krhka i da je treba zaštititi dominiralo je konceptom kolonizacije Grenlanda. Još 1930., kada je danski premijer Thorvald Stavninđ posjetio Grenland, držalo se mišljenja da je 'danski kolonijalni projekt osigurao održavanje grenlandskog naroda i omogućio napredak domorodaca prema višoj kulturi te veću životnu sreću Danaca'.¹¹⁴

5.2. Grenlandsko zdravlje

Prva doktorska ordinacija zapadne medicine uspostavljena je u današnjem Ilulissatu, 1793. Druga doktorska ordinacija uspostavljena je tek 1838.-1839. u današnjem Nuuku, a treća 1851. u današnjem Qaqortoqu. Tijekom svojeg boravka na Grenlandu, doktor je imao obvezu putovati po svojem okrugu ususret raštrkanom narodu koji se selio ljeti. Broj njegovih posjeta određenom lokalitetu je varirao, često se dogodilo da je posjeta bilo samo jedna ili dvije u periodu od pet godina.¹¹⁵

Raspravu o zdravlju Grenlandžana vodili su danski doktori, koji su trenutno ili u nekom prethodnom razdoblju praksu imali na Grenlandu. Ustanovili su tri bolesti uma koje su pripisivali Grenlandžanima: nargiarneq ili strah kajaka, pibloktoq ili arktička histerija, i qivittoq ili lutač planina.¹¹⁶

¹¹³ Isto, str. 64., 67.-68.

¹¹⁴ Isto, str. 67.-68.

¹¹⁵ Isto, str. 75.

¹¹⁶ Isto, str. 76., 78.-79.

Nargiarneq ili strah kajaka se manifestirao kao vrtoglavica ili anksioznost na kajaku. Nargiarneq se pokazivao u kajakašima na otvorenim vodama, često mirnima. Često, u toku napadaja panike, imali bi priviđenja da kajak mijenja svoj oblik i veličinu. Grenlandani koji su doživjeli ovu pojavu i uspjeli preživjeti, teško su mogli to staviti iza sebe, više nisu mogli ući u kajak. Prvi put je dijagnosticiran 1864. te se dijagnoza koristila sve do 1940. U tom periodu se često koristila kao objašnjenje utopljenja. Isprva su uzrokom ove bolesti smatrali pretjeranu konzumaciju kave ili duhana kod Grenlandana, a konzumaciju ovih namirnica su povezivali sa zamišljenim manjkom samokontrole i s trošenjem bez razmišljanja o budućnosti. Zatim se bolest povezala sa zapadnjačkim utjecajem, kao fizička reakcija na njega jer su smatrali Grenlandane previše primitivnima da se nose s kompleksnostima civilizacije. Ovo mišljenje je dovelo do reguliranja intimnih susreta između europskih muškaraca i grenlandskih žena te poticalo mišljenje da Grenland treba ostati zatvoren. Na kraju se počelo smatrati da je fenomen povezan s rasom; da su Inuiti previše primitivni i da su jednostavno skloni tom poremećaju. Sada su smatrali da se fenomenu može suprotstaviti jedino razrjeđivanjem rase (miješanjem s drugom rasom).¹¹⁷

Pibloktoq ili arktička histerija često se manifestirala kao velika galama i glasno vikanje, uz skidanje odjeće i trčanje po snijegu i ledu gol. Qivittoq ili lutač planina se pripisivao onima koji su otišli prema unutrašnjosti Grenlanda živjeti sami. Obje ove dijagnoze su se povezivale sa zamišljenom primitivnošću i ranjivošću Grenlandana te s njihovom potrebom za prihvaćanjem i strahom od sramoćenja.¹¹⁸

Sve tri dijagnoze su se koristile kao opravdanje za europsku (Dansku) kontrolu nad Grenlandanima. Podržavale su mišljenje da treba zaštititi i voditi Grenlandane kroz 'opasni' prelazak s tradicionalnog načina života na zapadnjački način života.¹¹⁹

¹¹⁷ Isto, str. 76.-77., 79.-80.

¹¹⁸ Isto, str. 78.-79.

¹¹⁹ Isto, str. 79.

6. Grenland u 20. stoljeću

6.1. Razvoj zakonodavstva

Tijekom prvih stotinjak godina kolonizacije vladajući su se povlačili pred uplitanjem u pravosuđe Grenlandana. Vodio se dvostruki zakonski sustav po kojem je danski zakon vrijedio za Dance i Grenlandane zaposlene u Kraljevskom trgovačkom društvu Grenlanda, a nad ostatkom stanovništva su se provodili nedorečeni zakonski propisi. Često se događalo da je Grenlandanin optužen za zlodjelo, koji je radio za Kraljevsko trgovačko društvo, bio jednostavno otpušten, a ovlast nad njegovim kažnjavanjem preusmjerena na domorodački sustav. Nije postojao službeni kazneni zakon koji bi odredio određenu kaznu za određeni zločin, niti je postojao zatvor (za eventualno presuđene zločince) na Grenlandu. Sami Grenlandani tražili su moderniziranje kaznenog zakona, kao i kazni. Lokalni odbor današnjeg Qaqortoqa je 1909. tražio i uspostavljanje zatvorskih kazni i zatvorskih ustanova.¹²⁰

Rani etnografski radovi o grenlandskoj kulturi (koje su pisali misionari i trgovci, zatim i istraživači) prepoznali su grenlandsku tradiciju rješavanja nesuglasica tijekom društvenih skupova na kojima bi svirali bubnjeve. Tijekom (često improvizirane) izvedbe na bubnjevima izložili bi svoje razmirice, a onaj tko je dobio podršku većine bio je pobjednik. Gubitnik je bio osramoćen. Smatralo se to dokazom o mirnim rješavanjem nesuglasica. Zanimljivo su krvne zavade i ubijanje vještica, koje su također dio njihove tradicije.¹²¹ Viđenje Inuita kao mirnih ljudi, mentalno poput djece, imalo je veliki utjecaj na razvoj zakonodavstva, pogotovo kaznenog tipa, na Grenlandu.

Miješani pravni sudovi uvedeni su na Grenlandu 1911., kolonijalnim reformom. Miješani sud činilo je dvoje Grenlandana i dvoje Europljana, a predvodio ga je pokrajinski guverner. Ovom reformom su, također, lokalni odbori zamijenjeni manjim lokaliziranim jedinicama: općinskim vijećem, a uspostavljena su i dva pokrajinska vijeća (za sjeverni i južni Grenland). Općinska vijeća, čiji su članovi bili većinom Grenlandani, izglasavala su članove pokrajinskih vijeća. Pokrajinska vijeća imala su autoritet predlaganja zakonskih promjena i mogućnost komentiranja raznih reformi na Grenlandu.¹²²

Općinsko vijeće je, sada, sudilo Grenlandanima za manje okršaje i nesuglasice među njima, dok je miješani sud vodio kaznene slučajeve. Za kažnjavanje su se i dalje koristili

¹²⁰ Isto, str. 98., 103.-104.

¹²¹ Isto, str. 97.

¹²² Isto, str. 99.-100., 106.

uglavnom uskraćivanjem (dobiti ili namirnica) i sramoćenjem, a povremeno su se davale novčane kazne. Članovi općinskih vijeća su i dalje djelovali, kao što su paarsisut, poput lokalnih policajaca. Svaki je član bio odgovoran za red zajednice. Kršenje pravila se raspravljalo na vijeću, zatim bi vijeće odlučilo je li je taj prekršaj u njihovoj ovlasti ili ga treba prijaviti pokrajinskom guverneru, za miješani sud.¹²³

Novo uspostavljena pokrajinska vijeća su sada imala zadatak razviti novi kazneni zakon. Pokrajinski guverner Lindow (1886.-1972.)¹²⁴ im je predložio svoj nacrt zakona. U uvodu nacrta opisao je sve kaznene postupke koji su se do tada koristili: bili su to fizička kazna, ekonomske sankcije, tehnike kaznenog sramoćenja i gubitak građanskih prava. Smrtna kazna se nikad nije koristila, a kazna zatvora (u ad hoc objektima) vrlo se rijetko koristila. Lindow je zagovarao kazne zatvora za kazneni postupak na Grenlandu jer je smatrao da su tehnike kaznenog sramoćenja neadekvatne. Iako su oba pokrajinska vijeća 1916. nedvojbeno prihvatila njegov prijedlog zakona, provedba je zaustavljena jer su kolonijalni službenici tvrdili da Grenlandani ne mogu shvatiti takav sustav koji bi bio u skladu sa zapadnim normama. Držali su se stava da su Grenlandani „Petar Pan djeca“, koja mentalno nikad ne odrastu.¹²⁵

Oko 1925. nova reforma zamijenila je miješani sud sa „Syssel“ sudom, koji je predvodio lokalni kolonijalski upravitelj (Sysselmand), umjesto pokrajinskog guvernera. Ostali članovi suda su i dalje bili dvoje Grenlandana i dvoje Europljana. Pravila o zakonskim procedurama su od 1925. dozvolila okrivljeniku da za sebe imenuje osobu koja će mu pomoći pri iznošenju svojeg slučaja pred sudom.¹²⁶

Guverner sjevernog Grenlanda, Jorgen Berthelsen (1895.-1989.)¹²⁷, predložio je novi kazneni zakon pokrajinskim vijećima, koji su prihvatili nakon pregovora 1929. Po tom prijedlogu bi jedine kazne bile novčane, zatvorske ili kazne rada. Prijedlog je u Danskoj odbijen iz istih razloga kao i 1916. Provedbu Berthelsenovog prijedloga ponovno su zatražili 1945., 1946. i 1947., bez uspjeha. Zatim je danska vlada 1948. na Grenland poslala Pravosudnu komisiju. Ona je, čini se, prihvatila ideju o nekontaminiranoj zakonodavnoj tradiciji baziranoj na običajima Grenlanda, iako je sustav zapravo bio rezultat dugog složenog

¹²³ Isto, str. 100.-102.

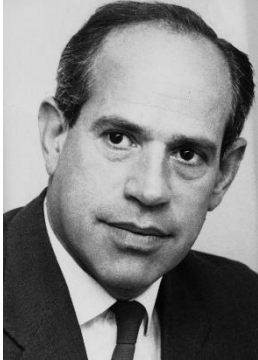
¹²⁴ <https://www.worldstatesmen.org/Greenland.html>, 5. rujna 2022.

¹²⁵ Søren Rud, *Colonialism in Greenland: Tradition, Governance and Legacy*, University of Copenhagen, Denmark, 2017., str. 103.-105.

¹²⁶ Isto, str. 106.-107.

¹²⁷ <https://www.worldstatesmen.org/Greenland.html>, 5. rujna 2022.

procesa preobrazbe u kojem je kolonijalna država igrala značajnu ulogu. Komisija je izdala izvješće koje je podcijenilo želju vodećih Grenlandčana za modernim zakonom i redom. Zbog njihovog izvješća prijedlog Berthelsenova kaznenog zakona ponovno je odbijen 1950.¹²⁸

Slika 6. Verner Goldschmidt

Verner Goldschmidt (1916.-1982.) bio je sociolog zakona i kulture te član Pravosudne komisije 1948.¹²⁹ Pokušao je kodificirati nepisani zakon Grenlandčana te je bio glavni autor kaznenog zakona Grenlanda koji se, napokon, prihvatio i proveo 1954. Kasnije, 1980., rekao je da je bio neuspješan u svojoj namjeri.¹³⁰

Na Grenlandu još 2016. nije bilo zatvorske ustanove, stoga su osuđeni Grenlandčani svoje kazne morali odsluživati, i dalje, oko 4000 km od svoje domovine, u Danskoj.¹³¹

Pod parolom očuvanja kulture, određivali su se oštre podjele po etničkim crtama. Zakonodavstvo je pomoglo vršiti te održavati te podjele između koloniziranim i kolonizatorima.¹³²

6.2. Grenland do Drugog svjetskog rata

Grenland je u prvoj polovici 20. stoljeća doživio cijeli niz promjena na političkim, socijalnim, kulturnim i ekonomskim razinama.

Početak 20. stoljeća pala je cijena tuljanove masti i krzna pa je zbog toga, uz druge razloge, ribarenje počelo dobivati na važnosti. Administracija (koja je do sada držala ribare nesposobnima) između 1900. i 1940. pokrenula je brojne inicijative istražujući i eksperimentirajući s ribarenjem. Spor je bio prijelaz, ali je ribarenje, uz sve veće pomake¹³³, naposljetku postalo glavna industrija Grenlanda.¹³⁴

¹²⁸ Søren Rud, *Colonialism in Greenland: Tradition, Governance and Legacy*, University of Copenhagen, Denmark, 2017., str. 107.-110.

¹²⁹ Agnete Weis Bentzon and Torben Agersnap, Verner Goldschmidt: Danish Sociologist of Law and Culture, *Acta Sociologica*, sv. 43, br. 4., London, Engleska, 2000., str. 375.

¹³⁰ Søren Rud, *Colonialism in Greenland: Tradition, Governance and Legacy*, University of Copenhagen, Denmark, 2017., str. 110.-111.

¹³¹ Isto, str. 111.

¹³² Isto, str. 111.

¹³³ Isto, str. 119.-120.

¹³⁴ <https://japan.um.dk/en/about-denmark/greenland/economy>, 5. rujna 2022.

Prijelaz na ribarenje imao je utjecaja na cijelo grenlandsko društvo; mijenjaju se radne navike, raspored naselja te uloge spolova i kulturološke ideje. Kasnije se stvaraju novi identiteti vezano za nove djelatnosti: ribarenje, rudarenje, uzgoj ovaca i drugo.¹³⁵

Vodeći Grenlandžani su sve vrijeme tražili reforme, no kolonijalne vlasti su ih odbijale, opirući se neizbježnim promjenama. Primjerice, grenlandska pokrajinska vijeća su 1931. na industrijskom planu tražila mogućnost dizanja kredita za Grenlandžane u svrhu kupnje ribarskih brodova i uspostave postrojenja za obradu ribe. Vlasti su 1938. odbile njihov zahtjev, izražavajući zabrinutost oko kvalitete proizvoda privatnog grenlandskog proizvođača.¹³⁶

U koloniji je postojala oštra podjela između Danaca i Grenlandžana, evidentno u brojnim razlikama u pravima i mogućnostima tih grupa. Danci su uglavnom imali bolje poslovne pozicije, no bili su i bolje plaćeni od Grenlandžana, kada su radili isti posao. Danci su bili podložni danskom zakonu, dok su Grenlandžani bili podložni labavom pravnom redu, prilagođenom 'njihovoj kulturi'. Grenlandžani nisu imali pravo glasa za izbor danskog parlamenta koji je zapravo vladao Grenlandom. Danci su vodili i kontrolirali grenlandske novine i njihov sadržaj.¹³⁷

Naizgled su, početkom 20. stoljeća, Grenlandžani dobivali veću kulturnu pokretljivost, veći politički utjecaj i veća prava, no, i dalje, doživljavali su veliku sumnju u njihove sposobnosti od strane danske vlasti. Naličje „kulturnog očuvanja“ bilo je zaštitničko ograničenje mogućnosti Grenlandžana. Ostala je podjela između građana s pravima i kolonijalnim podanicia (bez stvarnih prava).¹³⁸

6.3. Drugi svjetski rat

Njemačka je okupirala Dansku 9. travnja 1940.¹³⁹ pa je vlast nad Grenlandom pala u ruke danskih službenika u SAD-u i na Grenlandu.¹⁴⁰

¹³⁵ Søren Rud, *Colonialism in Greenland: Tradition, Governance and Legacy*, University of Copenhagen, Denmark, 2017., str. 120.

¹³⁶ Isto, str. 120.

¹³⁷ Isto, str. 121.

¹³⁸ Isto, str. 121.-122.

¹³⁹ Erik Beukel, Frede P. Jensen and Jens Elo Rytter, Phasing out the Colonial Status of Greenland, 1945-54: A Historical Study, *Meddelelser om Grønland, Man & Society*, vol. 37, 2010., str. 24.

Na prvu godišnjicu njemačke okupacije Danske, Henrik Kaufmann potpisao je sporazum s SAD-om o obrani Grenlanda. Henrik Kaufmann (1888.-1963.)¹⁴¹ bio je samoprozvani zastupnik danske vlade te je taj sporazum odobrio bez prethodne suglasnosti danskog Ministarstva vanjskih poslova u Kopenhagenu. Vlasti u Kopenhagenu nisu se slagale s tim sporazumom; službenim su dopisom opozvali Kaufmanna te su izdali nalog za njegovo uhićenje i optužen je za izdaju. Danska je vodila politiku neutralnosti koju je namjeravala nastaviti poslije rata, a ovaj sporazum bio je suprotan toj politici. Grenlandski guverneri su shvatili da im taj sporazum pruža zaštitu, kao i mogućnost dobivanja namirnica koje trenutno nisu mogli dobiti iz Danske. Imali su vrlo malo vremena za odlučivanje, što im je smetalo, ali su pristali i potpisali Kaufmannov sporazum koji vrijedi „dok se ne postigne suglasnost da su trenutne opasnosti miru i sigurnosti na američkom kontinentu prošli“. Najesen iste godine, Kaufmann je dobio pravo upravljanje blokiranom danskim imovinom u SAD-u od tamošnjega State Departmenta, a nakon rata postaje ministar bez portfelja u oslobodilačkoj vladi Danske.¹⁴²

Slika 7- Henrik Kaufmann

Do 1943. SAD je uspostavila 14 baza (zrakoplovnih i mornarskih) te meteorološke postaje s vojnim osobljem od 5 500 osoba. Za usporedbu, čitavo domorodačko stanovništvo je tada brojalo možda 20 000 osoba.¹⁴³ Američke baze, njihovi vojnici i sve što je došlo s njima, dodatno su zakomplicirali situaciju na Grenlandu te poremetili uspostavljenu praksu.¹⁴⁴ Amerikanci su uspješno uništavali uspostavljene njemačke meteorološke postaje i sprječavali uspostavu novih na Grenlandu do kraja rata.¹⁴⁵

Prije rata je već postojala unutarnja želja za otvaranje Grenlanda, ali je kontakt s Amerikancima i Kanadancima (i njihovim proizvodima) rasplamsao tu želju. Grenlandani su

¹⁴⁰ Søren Rud, *Colonialism in Greenland: Tradition, Governance and Legacy*, University of Copenhagen, Denmark, 2017., str. 122.

¹⁴¹ <https://www.worldstatesmen.org/Greenland.html>, 10. rujna 2022.

¹⁴² Erik Beukel, Frede P. Jensen and Jens Elo Rytter, Phasing out the Colonial Status of Greenland, 1945-54: A Historical Study, *Meddelelser om Grønland, Man & Society*, vol. 37, 2010., str. 24.-25., 29.

¹⁴³ Isto., str. 26.

¹⁴⁴ Søren Rud, *Colonialism in Greenland: Tradition, Governance and Legacy*, University of Copenhagen, Denmark, 2017., str. 122.

¹⁴⁵ Erik Beukel, Frede P. Jensen and Jens Elo Rytter, Phasing out the Colonial Status of Greenland, 1945-54: A Historical Study, *Meddelelser om Grønland, Man & Society*, vol. 37, 2010., str. 26.

shvatili da su dio većeg svijeta i da se njihov svijet može mijenjati.¹⁴⁶ Uz to, događanja tijekom rata uvjerila su promatrače da Grenland može biti manje ovisan o danskim odlukama i autoritetu. Nakon rata, novi cilj bio je jasan.¹⁴⁷

Povelja Ujedinjenih naroda govori o jednakim pravima i pravu na samoodređivanje naroda, kao i o unaprjeđenju razvoja prema samovladanju i neovisnosti.¹⁴⁸ Godinu nakon utemeljenja, 1946., UN. je počela prikupljati izvješća o nesamoupravnim teritorijima (kolonijama)¹⁴⁹, no nakon potpisivanje novog sporazuma sa SAD-om, 1951. o vojnim bazama na Grenlandu, Danskoj je postalo potpuno jasno da mora riješiti status Grenlanda ako ga ne žele izgubiti.¹⁵⁰ Danska je raspisala referendum (na kojem Grenlandci nisu pozvani glasati), a zatim je Grenland integriran u Dansku Kraljevinu 1953.¹⁵¹

6.4. Grenland prestaje biti kolonija?

Pred dekolonizacijom danska vlada je odlučila modernizirati Grenland. Uspostavila je komisiju koja je imala zadatak smisliti kompletni plan za moderniziranje Grenlanda. U toj komisiji su bili i Grenlandci, no bili su u manjem broju u odnosu na Europljane te nisu bili niti istaknuti Grenlandci, niti javne osobe Grenlanda. Plan, pod nazivom G-50 (Grenland-1950), predstavljao je potpuni prekid s prijašnjom politikom zaštite kulture. Kasnije, kada su shvatili da nema dovoljno zainteresiranih privatnika (iz Danske) za ulaganje u Grenland, smislili su novi plan pod nazivom G-60, koji je nastavio u istom smjeru, samo s više ulaganja danske države.¹⁵²

Planovi moderniziranje Grenlanda ocrtavali su 'novi' Grenland kao modernu socijalnu državu, koja kao glavnu industriju ima ribarenje. Privatnim je tvrtkama dozvoljeno poslovanje

¹⁴⁶ Isto, str. 30.-31., 371.

¹⁴⁷ Søren Rud, *Colonialism in Greenland: Tradition, Governance and Legacy*, University of Copenhagen, Denmark, 2017., str. 122.

¹⁴⁸ Erik Beukel, Frede P. Jensen and Jens Elo Rytter, Phasing out the Colonial Status of Greenland, 1945-54: A Historical Study, *Meddelelser om Grønland, Man & Society*, vol. 37, 2010., str. 45.

¹⁴⁹ Søren Rud, *Colonialism in Greenland: Tradition, Governance and Legacy*, University of Copenhagen, Denmark, 2017., str. 122.

¹⁵⁰ Erik Beukel, Frede P. Jensen and Jens Elo Rytter, Phasing out the Colonial Status of Greenland, 1945-54: A Historical Study, *Meddelelser om Grønland, Man & Society*, vol. 37, 2010., str. 372.

¹⁵¹ Søren Rud, *Colonialism in Greenland: Tradition, Governance and Legacy*, University of Copenhagen, Denmark, 2017., str. 123.

¹⁵² Isto, str. 123.

na Grenlandu, no Kraljevskom trgovačkom društvu ostao je monopol nad dostavom namirnica i opreme za čitavu državu. Na političkoj razini, spojili su pokrajinske vijeće u jedno te je pokrenut proces prijenosa administrativne i političke moći iz Danske na Grenland. Planovi su uključivali i ubrzane promjene u rasporedu naselja, društvu i životnim stilovima. Sve modernizacije mjesta, stanovanja, čistoće te infrastrukture izvodili su danski radnici.¹⁵³

Podrška je modernizaciji, koju su imali Grenlandčani u početku, venula. Mnogi su se osjećali kao promatrači naglih promjena u svojoj domovini. Kritizirali su dansko moderniziranje u kojem su Danci i dalje sve vodili, a Grenlandčani i dalje bili podređeni.¹⁵⁴

Jedan od načina moderniziranja društva bio je odvajanje djece od obitelji radi školovanja u institucijama u današnjem Nuuku i u današnjem Aasiaatu. U akciji, u kojoj su sudjelovale i organizacije Save the Children i Crveni križ, dvadeset i dvoje djece je 1951. oduzeto iz svojih domova. Cilj je bio 'modernizirati' djecu, kako bi oni poslije mogli biti vođe svojeg naroda. Za svoju ulogu u toj akciji su se obje organizacije ispričale 2010., no Save the Children proširila je svoju ispriku 2015. na danskom radiju. Međutim, danski premijer Lars Lokke Rasmussen je, na pitanje o državnoj ispriki, 2010. rekao: „Povijest se ne može promijeniti. Vlada smatra kolonijalno razdoblje završenim dijelom naše povijesti. Moramo biti zadovoljni s činjenicom da su se vremena promijenila.“¹⁵⁵

Danska prima sve veće kritike za razvoj Grenlanda od 1960-ih godina. Za početak, Grenlandčani su od danske vlade primali 25% manje plaće od Danaca, zaposleni na istoj poziciji. Grenlandčani koji su bili proveli više od deset godina u Danskoj su 1958. dobili pravo na istu plaću kao i Danci. Međutim, mnogi koji su proveli toliko vremena u Danskoj te se tamo školovali nisu se htjeli vratiti na Grenland. Zatim je 1964. uspostavljen novi sustav po kojem su plaće ovisile o mjestu rođenja. Stoga su te godine grenlandski studenti u Danskoj utemeljili udrugu (Unge Gronlaenderes Rad), koja se kroz sljedeće godine sve više uključivala u političku borbu za jednakost. Čak i oni koji su se bavili umjetnošću i kulturom su se sve više bavili i politikom.¹⁵⁶

Modernizacija Grenlanda se sve više počela smatrati tzv. danifikacijom. Rastuća averzija prema tom procesu obnovila je interes za inuitske/grenlandske tradicije i zajedništvo s ostalim domorocima Arktika. Inuitske tradicije se sve više smatraju važnima kroz 1970-e godine i sve se više koriste kao okvir grenlandskog identiteta. Postojeći etnografski radovi,

¹⁵³ Isto, str. 123.

¹⁵⁴ Isto, str. 123.-124.

¹⁵⁵ Isto, str. 130.-131.

¹⁵⁶ Isto, str. 124.-125.

pogotovo rad Knuda Rasmussena s pete Thule ekspedicije iz 1920., postaju izvori o tradicijama. Isti radovi koji su pomagali u držanju Grenlandana podređenima sada služe u borbi za jednakost.¹⁵⁷

Sedamdesetih godina dvadesetog stoljeća utemeljeno je nekoliko političkih stranaka, koje su sudjelovale u procesu dobivanja samouprave.¹⁵⁸ Grenland je dobio samoupravu 1. svibnja 1979.¹⁵⁹ Nakon toga 1985. postaje prva država koja će napustiti Europsku ekonomsku zajednicu (preteču današnje Europske Unije), u koju je ušla 1973., u zajedništvu s Danskom.¹⁶⁰

U kontekstu Grenlanda, politika modernizacije u postkolonijalnom razdoblju, 50-ih i 60-ih godina dvadesetog stoljeća, postaje simbolom razarajuće moći kolonijalizma te zasjenjuje sve prijašnje politike.¹⁶¹

¹⁵⁷ Isto, str. 125.-126.

¹⁵⁸ Isto, str. 126.

¹⁵⁹ <https://enciklopedija.hr/natuknica.aspx?ID=23315>, 11. rujna 2022.

¹⁶⁰ Søren Rud, *Colonialism in Greenland: Tradition, Governance and Legacy*, University of Copenhagen, Denmark, 2017., str. 126.

¹⁶¹ Isto, str. 127.

7. Dvadesetprvo stoljeće i pogled u budućnost

Grenland je 2008. održao referendum za još veću autonomiju u odnosu na Dansku, koji je većina poduprla te je 2009. ostvarena ta proširena autonomija.¹⁶² Na putu ka samostalnosti, od 2013. Sve se više govori o važnosti grenlandskog jezika kao važnog dijela identiteta buduće samostalne države. Govori se o važnosti njegovog korištenja u parlamentu Grenlanda te se obraća više pažnje na one u parlamentu koji ga ne govore ili uopće ne znaju.¹⁶³ Političari Grenlanda žele da se grenlandski narod prestane samo prilagođavati ili podnositi nastale situacije te da preuzmu ulogu koja bi mu omogućila sudjelovati u promjenama, a time i oblikovali svoju budućnost.¹⁶⁴

Međutim, i danas se Grenlandčani još uvijek bore protiv njihovog prikaza kao bespomoćnih i nesposobnih nositi se s kompliciranostima današnjega svijeta. Često se danas koristi živote stanovnika Arktika kao pokazatelje na utjecaj globalnog zatopljenja. Prikazuju se ugroženosti tradicionalnog načina života zbog topljenja leda. Pa tako prikazuju i ljude sjevernog i istočnog Grenlanda, predstavljajući tu ugroženost kao nešto što pogađa svakoga Grenlandčana. Međutim, Grenlandčani imaju nijansirano mišljenje o klimatskim promjenama, prepoznavajući njihove pozitivne i negativne aspekte. Grenland više nije većinski lovačko društvo, iako se na sjeveru i istoku države još uvijek održavaju te tradicije. Bez obzira na ugroženost tih tradicija, ti ljudi neće umrijeti od gladi. Uz to, manje od 2% grenlandskog stanovništva živi na Thule području¹⁶⁵ te na cijeloj istočnoj obali živi oko 3000 osoba, odnosno oko 5% stanovništva¹⁶⁶, a samo manji dio njih vodi se kao isključivo lovci. Isto globalno zatopljenje koje topi led, i time ugrožava lovačke tradicije, povećalo je geološku dostupnost Arktika. Sada je Grenland primamljiv kompanijama koje se bave rudarenjem, naftom i energetski intenzivnom proizvodnjom. Stoga Grenland danas mora razmišljati o bitnim pitanjima svojeg industrijskog potencijala. Eksploatacija grenlandskih prirodnih resursa zahtjeva komplicirane kompromise između želje za većim ekonomskim rastom i želje

¹⁶² <https://enciklopedija.hr/natuknica.aspx?ID=23315>, 13. rujna 2022.

¹⁶³ Søren Rud, *Colonialism in Greenland: Tradition, Governance and Legacy*, University of Copenhagen, Denmark, 2017., str. 132.

¹⁶⁴ Isto, str. 138.

¹⁶⁵ Søren Rud, *Colonialism in Greenland: Tradition, Governance and Legacy*, University of Copenhagen, Denmark, 2017., str. 137., 139.-140.

¹⁶⁶ <https://www.forbes.com/sites/cassidyrandall/2019/10/20/how-east-greenlands-staggering-landscape-transforms-travelers/?sh=5a4884d6070c>, 13. rujna 2022.

za održavanjem tradicionalnog načina života. Grenland je država te je politički nastrojen, a njegove strategije i interese bi se moglo znatno razlikovati od ostalih inuitskih grupa. Pogotovo zato što se Inuiti Kanade i Aljaske bore za opstanak leda i njihovog načina života, a Grenlandci se privikavaju na ideju manjeg leda i snijega.¹⁶⁷

Zamisao kulturne ugroženosti koja je definirala odnose prema Grenlandcima u 19. i prvoj polovici 20. stoljeća, danas se manifestira kroz priču o globalnom zatopljenju i sumnje u njihovu mogućnost prolaženja kroz komplicirane pregovore o iskorištavanju prirodnih resursa.¹⁶⁸

Zbog mišljenja da je razvoj grenlandskog društva u velikoj mjeri obilježen načinom razmišljanja koje direktno potiče iz povijesti kolonizacije, Grenland je utemeljio Povjerenstvo za pomirenje. Grenlandska vlast htjela je potpunim i nepokolebljivim bavljenjem nasljeđem kolonizacije pomiriti se i oprostiti se s prošlošću, s ciljem distanciranja države od kolonizacije. Povjerenstvo je krenulo sa svojim aktivnostima 2014. Obrađivalo je dvije tematike: interne društvene probleme i povijesni razvoj i kulturno međudjelovanje Danske i Grenlanda.¹⁶⁹ Povjerenstvo je predalo svoje zadnje izvješće 2017.¹⁷⁰

¹⁶⁷ Søren Rud, *Colonialism in Greenland: Tradition, Governance and Legacy*, University of Copenhagen, Denmark, 2017., str. 140., 135.-136.

¹⁶⁸ Isto, str. 134.

¹⁶⁹ Isto, str. 134.

¹⁷⁰ <https://www.justiceinfo.net/en/43949-lessons-from-the-greenlandic-reconciliation-process.html>, 13. rujna 2022.

8. Zaključak

Povijest Grenlanda je duga i zanimljiva, no njegov odnos s Europom podsjeća na disfunkcionalnu vezu s manipulatorom.

Grenland je veliki otok, s vrlo malobrojnim stanovništvom, a vrlo okrutnom klimom. U 18. stoljeću, kada je Danska odlučila obnoviti kolonijalni status Grenlanda, njegovo je stanovništvo bilo još malobrojnije. Danci su nudili sigurnost u zamjenu za podređenost, što su Inuiti donekle prihvatili. Isprva, jedini ustupak koji su trebali dati da bi dobili tu sigurnost bio je prihvatiti kršćanstvo. No, u 19. stoljeću administratori Grenlanda odlučili su staviti narod u podređeni status. Uveli su mnogo reformi koje su trebale zaštititi njihovu tradiciju, ali su zapravo mijenjale osnovne organizacije njihovoga društva, a tradicije su bile pod selektivnim tumačenjem njihove kulture. One elemente koji nisu odgovarali administraciji potisnuli su. Metode i alati s pomoću kojih su Danci stavili i držali Inuite/Grenlandane u podređenom statusu su bili miješani brakovi, jezik, školovanje, odvođenje djece, stvaranje, obnavljanje i zaštita tradicije; dijagnoze 'inuitskih' bolesti uma, novac, i tako dalje. Danci su htjeli da se Grenlandani bave obrtom koji će im donijeti zaradu, tako da se drže određenih tradicija i običaja, s europskim 'moralom, radnom etikom i energijom'. Početkom 20. stoljeća Grenlandani su naizgled dobili veću kulturnu pokretljivost, veći politički utjecaj i veća prava, ali su i dalje bili ograničeni 'kulturnim očuvanjem'. Čak i nakon Drugog svjetskog rata i dekolonizacije, Grenlandani su i dalje bili podređeni Dancima. Grenland je napokon dobio pravo na samoupravu 1979., koja je proširena 2009., te je krenuo u proces osamostaljivanja, oporavka i dobivanja ravnopravnosti.

Grenland je uvijek bio, i izgleda da će uvijek biti, relativno bitan za svjetsku (europsku) ekonomiju. No, istraživanje Grenlanda i ispitivanje koje se provodi tijekom tih istraživanja, možda je jednako važno. Zahvaljujući znanstvenicima i istraživačima, koji su radili i putovali po Grenlandu, imamo bolji uvid u funkcioniranje našega svijeta, u njegovu prošlost te u njegovu budućnost.

Literatura

1. Agnete Weis Bentzon and Torben Agersnap, Verner Goldschmidt: Danish Sociologist of Law and Culture, *Acta Sociologica*, vol. 43, br. 4., London, Engleska, 2000., str. 375.-380.
2. Arnved Nedkvitne, *Norse Greenland: Viking Peasants in the Arctic*, Routledge, New York, U.S.A., 2019.
3. Axel Kjær Sørensen, Denmark-Greenland in the twentieth Century, *Meddelelser om Grønland, Man & Society*, vol. 34, 2007., str. 1.-202.
4. Duško Vujnić, *Osvajanje Arktika*, Školska knjiga, Zagreb, 1980.
5. Duško Vujnić, *Po bijelim putovima: arktička kronika*, Epoha, Zagreb, 1959.
6. Erik Beukel, Frede P. Jensen and Jens Elo Rytter, Phasing out the Colonial Status of Greenland, 1945-54: A Historical Study, *Meddelelser om Grønland, Man & Society*, vol. 37, 2010., str. 1.-478.
7. <https://enciklopedija.hr/natuknica.aspx?ID=23315>, 11. rujna i 13. rujna 2022.
8. <https://japan.um.dk/en/about-denmark/greenland/economy>, 5. rujna 2022.
9. <http://www.avataq.qc.ca/en/L-institut/Departements/Archeologie/Decouvrir-l-archeologie/Chronologie-de-l-Arctique>, 1. kolovoza i 5. kolovoza 2022.
10. <https://www.forbes.com/sites/cassidyrandall/2019/10/20/how-east-greenlands-staggering-landscape-transforms-travelers/?sh=5a4884d6070c>, 13. rujna 2022.
11. <https://www.justiceinfo.net/en/43949-lessons-from-the-greenlandic-reconciliation-process.html>, 13. rujna 2022.
12. <https://www.worldstatesmen.org/Greenland.html>, 25. kolovoza, 5. rujna i 10. rujna 2022.
13. Jens Fog Jensen, The Stone Age of Qeqertarsuup Tunua (Disko Bugt): A regional analysis of the Saqqaq and Dorset cultures of Central West Greenland, *Meddelelser om Grønland, Man & Society*, vol. 32, Museum Tusulanum Press, Copenhagen, Denmark, 2006., str. 1.-272.
14. Karl Whittaker, Karl Ludwig Giesecke: His life, performance and achievements, *Mitteilungen der Österreichischen Mineralogischen Gesellschaft*, br. 146., Beč, Austrija, 2001., str 451.-479.
15. Maja Žitković, Grenland (Kalaalit Nunaat), *Geografski horizont*, br. 1/1996, Zagreb, 1996., str. 59.-70.
16. Paul Herrman, *Čovjek otkriva svijet: od kamenog doba do otkrića Amerike*, Novinarsko Izdavačko Poduzeće, Zagreb, 1958.

17. Søren Rud, *Colonialism in Greenland: Tradition, Governance and Legacy*, University of Copenhagen, Denmark, 2017.
18. Spencer Apollonio, *Lands that Hold One Spellbound: A Story of East Greenland*, University of Calgary Press, Canada, 2008.

Slike:

1. Eirik Raudi, <https://cdn.britannica.com/53/164153-050-98C7AECC/book-woodcut-Erik-the-Red-Iceland-1688.jpg>, 19. studenoga 2022.
2. Karl Ludwig Giesecke, https://www.wikiwand.com/en/Karl_Ludwig_Giesecke, 19. studenoga 2022.
3. Poručnik Georg Carl Amdrup, https://en.wikipedia.org/wiki/Georg_Carl_Amdrup#/media/File:1-georg-carl-amdrup.jpg, 19. studenoga 2022.
4. Članovi ekspedicije sjeverozapadnog Grenlanda Mylius-Erichsena, 1903., <http://www.aerenlund.dk/helte/mylius-erichsen.html>, 19. studenoga 2022.
5. Hans Egede, https://www.researchgate.net/figure/Hans-Egede-1686-1758-Frederiksborg-Museum_fig4_241470218, 19. studenoga 2022.
6. Verner Goldschmidt, https://www.wikidata.org/wiki/Q12343815#/media/File:Verner_Goldschmidt.jpeg, 19. studenoga 2022.
7. Henrik Kaufmann, [https://en.wikipedia.org/wiki/Henrik_Kauffmann#/media/File:Yoshizawa_Kenkichi,_Henrik_Kauffmann,_1932_\(cropped\).jpg](https://en.wikipedia.org/wiki/Henrik_Kauffmann#/media/File:Yoshizawa_Kenkichi,_Henrik_Kauffmann,_1932_(cropped).jpg), 19. studenoga 2022.

Sažetak

U ovom radu obrađuje se povijest Grenlanda s fokusom na novi vijek. Na Grenlandu su najprije živjeli Eskimi; u srednjem vijeku su im se pridružili Norski. Inuiti su nastavili eskimske tradicije, dok su Norski nestajali s otoka. U 18. stoljeću se nasljednici Norska (Norvežani/Danci) vraćaju na Grenland. Danas ondje žive Inuiti, Grenlandci (iz miješanih brakova) i Danci.

Kroz cijeli novi vijek Europa se trudila otkrivati svaki kutak Zemlje pa tako i Grenland. No, Grenland je prekriven ledenim pokrovom, a klima je ledena, oštra i prevrtljiva. Mnogi su tamo izgubili živote, a mnogi su se vratili bez ostvarenja svojih ciljeva. Tek krajem novog vijeka cijela je obala Grenlanda stavljena na kartu.

Rekolonizacija Grenlanda malo se razlikovala od kolonizacije, s obzirom na to da su kolonisti srednjega vijeka potpuno bili nestali. Iz literature se vidi da je Danska držala Grenlandce i Inuite u podređenom položaju oko dvjesto godina, ali Grenland najviše zamjera Danskoj njezino postupanje njime sredinom 20. stoljeća, kad više nije bio kolonija već integralni dio Kraljevine Danske.

Ključne riječi: povijest Grenlanda, novi vijek, kolonizacija Grenlanda, istraživanje Grenlanda

Abstract

This paper deals with the topic of human history in Greenland, with a focus on the Modern Period. The Eskimos were the first to live on Greenland; In the Middle Ages, they were joined by the Nors. The Inuit continued Eskimo traditions, while the Nors disappeared from the island. In the 18th century Nors heirs (Norwegians/Danes) returned to Greenland. Today, Inuits, Greenlanders (from mixed marriages) and Danes live there.

Throughout the Modern Period, Europe tried to discover every corner of the Earth, including Greenland. But Greenland is covered with an ice sheet, and the climate is icy, sharp and fickle. Many lost their lives there, and many returned without achieving their goals. It was only at the end of the Modern Period that the entire coast of Greenland was put on the map.

The recolonization of Greenland was little different from colonization, given that the colonists of the Middle Ages were completely gone. The literature shows that Denmark kept the Greenlanders and Inuit in a subordinate position for about two hundred years, but Greenland resents Denmark the most for its treatment of it in the middle of the 20th century, when it was no longer a colony, but an integral part of the Kingdom of Denmark.

Keywords: History of Greenland, Modern History, Colonization of Greenland, Exploring Greenland

Prevela: Michelle Paulette Carter